

החג מעכבין בידו מלהניחם שם⁶⁴², ויש שפירשו מאני משתייא מצוה ליתנם בסוכה, אבל מאני מיכלא אינו חייב להניחם בסוכה, שאין דרך להניחם בבית שהוא אוכל, אעפ"כ אם רצה להניח שם הרשות בידו.

שיגא⁶⁴³ אמרי לה כו' ולא פליגי. כאן בסוכה גדולה, כאן בסוכה קטנה בר ממטלתא, דקא ממעטא ודאי בתשמישתא⁶⁴⁴, שצריך האדם להתרחק מהם⁶⁴⁵, ואסור להניחם שם.

תנא משתסרח המקפה של גריסין. פי' שממהרת ליפגם יותר, וקולא היא. והיכא דנשבא זיקא ומייתי צבוותא ואנינא דעתיה בהו מצי נפיק מהתם, כדאינא בעובדא דרב יוסף, וטעמא משום תשבו כעין תדורו.

ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות. ומינה שאם [לא] היה אוכל עדיין וראה גשמים באין ושמים מתקדרין בעבים, שאוכל חוץ לסוכה, ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור כל סעודתו⁶⁴⁶.

היה ישן בסוכה⁶⁴⁷ וירדו גשמים וירד. ופסקו גשמים, אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור, איבעיא להו עד שיאור או עד שיעור⁶⁴⁸. פי' ואפילו בתוך הלילה שלא גמר שינתו. ת"ש עד שיאור ויעלה עמוד השחר. ואתמהינן תרתי,

פי' דאי חד שיעורא ביניהו למה לי למתניניהו, בחד מינייהו סגי, ואי לאו חד שיעורא ביניהו כ"ש דקשיא, דהוה תרתי דסתרי אהדי⁶⁴⁹, וגירסת⁶⁵⁰ הרב בעל המאור אימא עד שיעור משיעלה עמוד השחר⁶⁵¹, אבל בספרים שלנו גרסי עד שיאור, וכן היא בפ"י ר"ח ובספרי הגאונים ז"ל⁶⁵², סלומר עד שיאור משיעלה עמוד השחר שמתחיל האור, שלא תאמר⁶⁵³ היינו כאור היום⁶⁵⁴ אח"כ. וקודם עלות השחר אע"פ שיעור אין מטריחין אותו לעלות, ות"ה שאם לא בעור אין מטריחין אותו אף משיעלה עמוד השחר עד שיגמור שינתו, דלא גרע מסעודה דאמרי בה עד שיגמור סעודתו⁶⁵⁵, וכן דעת מורי נר"ו.

מי⁶⁵⁶ שפך למי כו'. ק"ל דהא לפום לישנא דרישא משמע להדיא דהרב שופך לעבד⁶⁵⁷. וי"ל דדלמא ה"ק מותר לפנותה מן הדין, מיהו העושה כן דומת לעבד שמשמש לרבו, וכיון שרואה שרבו אינו מסביר לו פנים שופך לו מיד קיתון, לומר איני רוצה לשמשך, ואלו כן היה ראוי שלא יפנה מיד משתסרח המקפה⁶⁵⁸, אבל למאי דמסקינן שהרב שופך לעבד אין לו להמתין מלפנות.

649 רש"י פי' דהקושיא כהצד השני שכתב רבנו דהוי תרתי דסתרי, ומהרא"ה נראה שמפרש כרבנו, ועי' ערוך לנר. 650 מכאן עד סוף הפרק ליתא בכ"י. 651 וכן גירסת רש"י ושבלי הלקט סי' שמג, וכן גי' כ"ב בדק"ס אות ת. 652 וכ"כ הרמב"ן במלחמות והר"ן. 653 חסר כאן: דעד שיאור. 654 חסר כאן: שהוא. 655 כ"ה ברא"ה, והר"ן כתב ע"ז והוכיח אני בזה לפי גירסא זו דסעודה אין לה זמן ידוע, אבל שינה אפשר שכיון שזמנה אינו אלא בלילה כל שעלה עמוד השחר הוי כגמר לגבי סעודה, ומיהו אם תקפתו שינה משמע ודאי דפטור משום מצטער. ועי' ב"י סי' תרלט. 656 קטע זה מופיע בב"י בסוף המסכת. 657 דאם ישיבת הסוכה היא שפיכת הקיתון דבעבד הוא השופך, א"כ היה צ"ל כרישא: ירדו גשמים צריך לפנות. 658 עי' מהרש"א שכתב על דברי רש"י ואין זה נראה שתהא שפיכת קיתון משל לישיבת סוכה. ולפי' רבנו ניחא.

642 והראב"ד בהשגותיו שם על בעה"מ הסכים לדעת הר"ף, ובעה"מ חולק, והר"ן כתב בדעת הר"ף: ומיפסלא ודאי לאו דוקא עיי"ש, ועי' מלחמות שם. 643 כג"י כ"י בדק"ס והראשונים. 644 והריב"ב כתב: משום דמעט לשיעורא דסוכה. וכ"כ בעה"מ בסוף מסכתין עיי"ש. ועי' ראבי"ה סי' תרמא. 645 משמע מדברי רבנו דאיירי בנר דולק, וכן כתבו תוס' המכתם והר"ן אלא שהם פירשו טעם אחר, ומדברי רש"י והרא"ה נראה דאיירי אף בשאינו דולק, וכן פי' המ"מ בדעת הרמב"ם פ"ו מסוכה ה"ה. ועי' במכתם שהקשה עליהם מהגמ' דלקמן מה, א שהובאה בתוס' דמשמע דהאיסור הוא בנר דלוק. ועי' ב"י וב"ה סי' תרלט. 646 עי' ר"ן שכתב דכל שכן הוא. וכתב ע"ז: זהו דעתי אבל למעשה איני סומך על סברתי אחר שאין בזה ראייה ברורה. 647 כג"י כ"ב בדק"ס והראשונים. 648 כ"ה חסר בכ"י כ"ב בדק"ס ברש"י ברא"ה ובאו"י.

[כט, ב] שבלולב לפני ה' הכתובים בגבולין כדכתיב הימים ו לולב ני ריב"ז זכר לנ לכם דח אין זה כדכתיב שאינו א במקדש הדר, נ כדכתיב אילנא, העצם ה תואר הו"ל⁶ הדר, תמרים אחת כ 1 ויקרא לקמן בו דרשו ח נוהג אל 7 וכ"כ בהשגות הראב"ד במלחמות בסוף ה' רבנו לי 9 ולא לאתרוג. לולב הנ לא דרש

מינוי בני ל"א סוכה כ"ט

בסוכה עד שמיני ספק שביעי, שבאו בשביעי סמוך לחשיכה, והרי שהלכו לדבר הרשות ולא עשו שם סוכה כלל. ועל דבר מצוה, ממה שאמרו בפרק ראשון¹⁶⁸ אגנינהו בסוכה שנויה מופלגין ארבעה ואמרו שלוחי מצוה אנן, אלמא אף במקום שיש שם סוכות הרבה אין צריכין לילך לשם הואיל ולדבר מצוה הולכים, כמו שכתבנוהו שם.

169 שומרי העיר ביום פטורים מן הסוכה ביום וחיובים בלילה, שומרי העיר בלילה פטורים בלילה וחיובים ביום. ואעפ"י שאין כאן מצוה, מכל מקום צד הכרח יש בכך מצד המלכות או ראשי העיירות. שומרי גנות ופרדסים שאין זוים משם ביום ובלילה פטורים בין ביום בין בלילה, ואפ"י היו שלהם שאין כאן לא מצוה ולא הכרח. ועל זה שאלו בגמרא מאי טעמא, כלומר שמאחר שאין כאן לא מצוה ולא הכרח והם קובעים דירתם לשם, יעשו סוכה לשם. ותיריך אב"י תשבו כעין תדורו, כלומר שמאחר שזה קובע דירתו לשם שלא להניח פירותיו, למקרה אם יעשה סוכה לשם אף הוא צריך להביא שם מטתו וכלי תשמישו, שהתורה אמרה תשבו כעין תדורו. כלומר שצריך להביא מטתו בסוכתו וכלי תשמישו כאלו הוא בביתו, ואם יעשה כן וירדו גשמים אין לו מקום לפנותם, והרי הוא כמורשה מעיקרו מתורת הטרחה יתרה שבפנויו¹⁶⁹, שאין לו מקום לשם לפנותם. ורבא תירצה משום פירצה קוראה לגנב, כלומר מאחר שדירתו קבועה לשם לא הזיקוהו לישיב בסוכה שיהא נותן בה מקום לאבד את שלו, והרי אם עושה שם סוכה הגנבים מכירים שהוא בתוכה, וזוגנבים ממקום אחר. ומכאן סמכו בקצת מקומות שכל שיש בישיבתם בסוכה חשש

גנבים או לסטים, עושין סוכה בחצר בית הכנסת ומברכין ברכת לישיב בסוכה לשם, והולכים בבתיהם לישן ולאכול בלא סוכה. ואף אנו נוהגים להקל שלא ליתן מטות שלנו בסוכה ולשכב שם מפני סכנת הצנה שהיא מצויה בלילות במחנות הללו, וכן שהם עלולים¹⁶⁸ בגשמים הרבה באותו זמן והרי אנו כמורשים מעיקרא, אלא שאבותינו ורבותינו היו נוהגים בלילות הראשונים ובימים הראשונים שישנים שם קימעה בבגדיהם דרך חובב מצוה, וכמה פעמים ראיתי באבותי וברבותי שלילה הראשונה אף בגשמים הרבה שהיו נותנין כובע של לבד בראשיהם ואוכלים לשם¹⁶⁹.

וזשוב לדברי הסוגיא, והוא שלטעם רבא שהלכה כמותו למדנו שכל שאין שם חשש גנבה חיוב, ומעתה אם היה שומר כרי של פירות חיוב ועושה לו פתח הסוכה בצדו של כרי, שהרי אין לו חשש לגנוב ממקום אחר.

כבר ביארנו¹⁷⁰ שלא סוף דבר בחולה שיש בו סכנה שפטור מן הסוכה, אלא אף בשאין בו סכנה, ולא עוד אלא אפ"י חש בראשו או בעיניו או באבר מאבריו פטור הוא ומשמשו, ומצטער הוא פטור ומשמשו חיובים, מאיזה צער שיהיה, הן משום באקי והוא צער זבובים, הן סירחא דגירגשא והוא צער כח האדמה שהיו טחים בה את הכותלים¹⁷¹, ויש מפרשים¹⁷² בה ריח עצים שהיו קרויים כן, ויש שואלין¹⁷³ בה והאיך מסככין בה והלא אמרו¹⁷⁴ כיון דסני ריחיהו זכו, (פירוש) [ופירוש] שלא היה ריח שנמאס אצל הכל, אלא שהוא היה מואס בו¹⁷⁵, חכמי לונגיל כתבו¹⁷⁶, שכל שפטרנו את המצטער דוקא בשאר הימים, אבל לילה הראשונה הואיל והכתוב קבעו לחובה כמצה

היו משום תשבו כעין תדורו כמו שומרי גנות ופרדסים, ובספרו בכורי יעקב לסי' תרמ"כ משום עוסק במצוה פטור מן המצוה מפני שעסקו שם בתורה, ע"ש. 168 ב. 169 בתחילת פירושו מפרש כרש"י בד"ה כעין תדורו, אלא שרש"י מפרש הטרחה היא מה שצריך להביא בסוכה, ואילו רבנו כנראה סובר דמשום טירחא זו אין לפוטרו, ובעי טירחא יתירא, דהיינו אם ירדו גשמים ולא יהיה לו מקום לפנותם. 168 חסר כאן

איה חיבה. 169 דאה טור ב"י ורמ"א תרלט ס"ה, וע"ש אף בשערי תשובה ס"ק יג מש"כ בשם השכות יעקב, ע"ש. 170 לעיל בד"ה חולים. 171 רש"י פי' קרקע לבנה שהיו טחין בה קרקעית הסוכה, וכ"פ כמה מהראשונים על אתר. 172 ל"מ בראשונים לפנינו. 173 דאה בר"ן. 174 לעיל יב, ב. 175 וכ"כ הר"ן, ולא שיהא ריחה מאוס לכל דא"ה מיפסלא סוכה כו', אלא הכא איהו לחודיה עסקינו. 176 ד"ז איתא

ג. י. ג. ה. ו. ז.

ח. ט. י. יא. יב.

יג. יד. טו.

76

מה שכתב הר"ן [שם ד"ה מחנ"י כל] דעדיין לא התחיל לאכול וגשמים יורדים לא בעי כדי שתסרח, ושנראה לי שעכ"פ התחיל לנטף לתוך הסוכה. L

גם כפסק הגשם והטפין מנטפין פטור, ובכל ענין אינו צריך להמתין ולאחר זמן סעודתו.

מה שכתב כמטה משה סימן (תחקי"ט) [תתק"ח] ממשנה בסוכה צריך לברך ברכת המזון תחילה, פירושו בשגמר- כי יש בזה כמה חלוקים, עיין סימן קס"ח וסימן קפ"ד.

מה שכתב רמ"י [לבוש סעיף ה] לעג על עמי הארצות כשגשמים יורדים רצים לסוכה ומברכין המוציא, ומה שכתב ברכה לבטלה צ"ע.

מעשה שהיה שרבו גשמים בערב שבת קדש [ב]חולו של מועד וערכו השלחנות והפמוטים בבית ואח"כ פסקו וזרחה השמש איך נעשה באריכות.

הנה. אבל לילה הראשונה. מה שכתב בתרומת הדין סימן צ"ה ומה שיש לדקדק בו במה שכתב ואם ירצה להחמיר וכו'.

יורדו גשמים ביו"ט והוא שכתב ואכל שחרית בבית לא יאכל סעודה שלישית תיכף אחר אכילה כנהוג וכבסימן רצ"א סעיף ג, רק ימתין אם יפסקו הגשמים כיון דהסעודה בסוכה חיוב, ועוד דגם בכל השנה זמנה אחר מנחה.

סעיף ו בהנה. וינעור משנתו. ואין צריך לצוות להקיצו, ב"ח [עמוד תקמ]. שם. ואינו אלא הדיוטות. מה שתמה בבאר שבע דף צ"ה ע"ד [שור"ח סימן כא] מכמה דוכתי, ומה שנראה לפי עניות דעתי באריכות.

אם נכנס וגשמים יורדים ומברך לישב בסוכה הוה ליה ברכה לבטלה.

סעיף ה. אלא בשעת אכילה. גם בחמשה מינין, ודין הפסק שינה ולילה ובית הכנסת ועסקיו וכהאי גוונא עיין מגן אברהם [סי"ק יז].

צ"ע בהולך לסוכת חבירו למה לא יברך, כל שכן אם אכל פרי או שותה כוס יין, ומהרי"ל [הלכות חג הסוכות עמוד שעג] נתן סימן וישבו לאכול לחם [כראשית לו, כה].

אם שכח לברך לישב בסוכה וזכר אחר ברכת המזון יושב ואוכל פרי או שותה כוס אחד ומברך.

אם היה אוכל חוץ לסוכה זו באיזה אופן שהוא יברך על השינה, כי טעם הרא"ש, [סוכה פ"ד סימן ג] דחוק מסברא ומגמרא כמו שכתבתי לעיל סעיף ב'.

לשון הטור [עמוד תקלז] מברך כל פעם שנכנס בה. צ"ע על כל הפוסקים בזה דהיה נראה דסגי פעם אחת ביום, עיין מה שכתבתי לעיל סעיף ב'.

[במג"א] [במ"ז] בסימן זה [סוף סי"ק כ] כתב דין חדש והידוש במתענה תענית חלום מברך על כל פעם שנכנס לסוכה.

גדר או נשבע מלישב בסוכה, עיין ביוורה דעה ש"ך וט"ו ריש סימן רט"ו וסימן רל"ט סעיף ד' [ט"ו סי"ק ד-ה; ש"ך סי"ק יז-יח], ושור"ח רמ"ע [מפאנ] סימן ל"א.

סימן תרמ

סעיף א. נשים ועבדים וכו'. נשים אסמיכהו [סוכה כה, א] אקרא ויחברו לו אה לאתוודעו או ויחברוהו או ויחברוהו וכו'.

שם. חייבים מספק. ואיפלגו רבווחא הר"מ [סוכה ו, ג] והיא...
סעיף ב. כבן חמש כבן שש. עיין ב"ח [עמוד תקמ ד"ה ומש...]
וסימן תי"ד סעיף ב', ומ"ש סימן שמ"ג, ועיין פתח...
דבכא בתרא דף כ"א ע"א בתוספות [ד"ה כבן וד"ה בבכ"ה...]
סוכה [כ, ב].

מה שכתב בתרומת הדין [סימן] צ"ד אם האם מחויבת לתת...
לסוכה ויש טעות סופר בהתחלתה, ואשתמיטתיה גמרא...
[כט, א] דאין חינוך באם.

סעיף ג. חולים ומשמישהם. הוא הדין חינוך שצריכים תמיד...
בעריסתו גם המשמשו בזה פטור, ולעולם טוב כנשים...

בן קטן שיש לו געגועים על אביו ואי אפשר להיות זולתו...
בביתו אם לא בבכיה וצעקה רבה ואי אפשר להביאו...
צ"ע.

שם. אפילו חש בראשו וכו'. צ"ע אם מחמירין מוציאין...
בברכתן דיש לחלק.

הנה. ומי שמקוץ דם. מבאר מגמרא ומפוסקים ראשונים ואחר...
תילי תילים דינים, והנהגת הקזה ומה שיש לדקדק בהם.

יש ימים שאין מקויון בהם בחדש מיוחד ויש חדשים שאין...
לראב"ן [סימן שעא], ולא בכל מקום סומכים על שומר פתאים...

סעיף ד. הוא ולא משמשויו. צ"ע באדם נכבד שתמיד משרתו...
עליו לשמשו.

שם. מפני הזבובים. עיין מ"ש סימן תרל"ב בסופו. ושלא יפלו...
המאכל אפשר לשמור ולהזהר. ומה מאד צריך שמירה...
בקץ ובפרט ברוטב חם שקשה מאד לשמרה שלא יפרחו...
ויצללו בה או יסתחרו תחת פרוסת פת והרי עונשו [גורל]...

שם. מפני הזבובים והפרעושים. הוא הדין מפני השרב...
אשר"י [פ"ב סוכה סימן כ]. צ"ע על מה שכתב הב"ח [סימן]...

עמוד תקלט ד"ה וכתב [שצריך גם שהמאכלים מתקלקלים...
בב"ח [שם; כאן עמוד תקמב ד"ה ומ"ש] [גם רמ"י לבוש סעיף...]
תולט סעיף ה) הוא הדין אם המאכלים נקרשים, ושבארץ רוס...
אדם מצונן כל שכן עני פטור מן הסוכה, וראיה מגמרא...
דצינת המאכל מקרי קלקולו.

שם. שבא לו הצער במקרה. הוא הדין במקוץ דם על ידי...
שנתחדש לו והרוח רע לו או שצריך חום פטור מן הסוכה...

שם. לכתחלה במקום הריח. נראה לי אפילו ירצה לפנות את...
הנה. דמתיירא מליסטים. ודוקא הוא משא"כ אם מתירא מגנ...

היריעות ונוי סוכה, שור"ח רמ"א [סימן] כ"ט.

[שם] מי שלא יוכל לישן בסוכה כו' בפישוט ידיו כו'. דברי המגן...
[ט"ו סי"ק ה] מסוככים. וצ"ע דכפחת דבריו ממה על הכסף...
הוא, דולאי עבר גדול הוא לשכב כפוף במקום צר, וכן הוא האמת...
והאריך בדברים מגומגמים, ומסיק דאם עשאה כך מתחילה לא...
מנטער, משא"כ לא עשאה מתחילה כך. וזה חיומה דמאי שגא, א"כ...
לכתחילה סוכתו במקום רוח או סרחון או זבובים יהיה הסוכה כשירה...
לישב בדוחק דסבירא ליה אין הכי נמי כל שעשאה לכתחילה וקיבל...
להשמש בה כך מו לא מקרי מנטער, וכנהאי גוונא לא אמריין בטלה...
ולכאורה הכי יש לדקדק מלשון השו"ע אין לו לעשות סוכתו לכתחילה...
ולומר מנטער אני, משמע הא אם מנקש לישב בה יוצא, אבל כמחבר...

בית חנוך האל
מחברת פריצטאל
מבית בית חנוך האל
מבית יבנאל
מקור חיים
הוציא י"א חיים קנין
נ"ב

להקל: (כג) חצות לילה. ומכ"מ אם לא אכל קודם חצות נ"ל שחייב לאכול גם לא"ת שהרי סוכה ילפינן ממצה ומצה מפסח ובפסח גופא הרכה פוסקים סברי דהלכה כר"ע שנאכל כל הלילה עד עליית ע"ה וא"כ ה"ה בסוכה כן: (כד) מוחצות ואילך. המג"א הקשה הוא בס" רע"א פסק דבע"פ אינו אסור

אלא משעה י' ולמה נחמיר בע"ס טפי לאסור מחצות וכתב ואפשר דבפסח שאינו יכול לאכול פת רק מצה עשירה אינו משיבוע כ"כ משא"כ כאן דאכילת פת אסור מחצות וצ"ע דמג"ל הא עכ"ל גם בח"י נדחק ביישוב קושיא זו ולענ"ד אולי י"ל כיון דבע"פ כבר נארכו הימים ורביעית היום ארוך כמו שעה יותר מבערב סוכות וגם בזה יש חילוק שבע"ס אוכל מיד כשהוא לילה ובע"פ כשמקדש בתחלת הלילה אזי יאריך עדיין זמן הרבה באמירת הגדה ועשיית הסדר עד שיגיע לאכילת מצה ולכן לא החמיר שם רק מרביעית היום ואילך שמכ"מ יאריך הזמן ויאכל מצה לתיאבון אבל בע"ס שקצר הזמן החמיר מחצות ואילך כשיטת הר"ן ומהר"ל בע"פ ולכן נ"ל דאפילו י"ן מעט וירקות הרבה ומצה עשירה וכדומה הכל אסור בע"ס מחצות כמו בע"פ משעה עשירית ואילך: (כה) ולומד. והכל לפי הענין אם יש לו מנוחה לומד בסוכה וצ"ע אם צריך ספרים הרבה וטורח לו להעלותם לסוכה וכ"י ולכן יש להחמיר (מג"א) ובא"ד חילק בין היכי שצריך להוציא ספריו חזיר מסוכה לבית דאו יש טורח ובין היכי שיכול להניחם שם כל ימי סוכת דאין טורח ואז צריך ללמוד בסוכה דוקא וכתב בפ"מ

אשרי מי שיש לו סוכה מיוחדת עם תנור ויכול ללמוד שם ולישן כדרך שעושה בדירה עכ"ל ויתחכם איך יכול לעשות ללמוד בלא טורח כדי להתחייב בסוכה ולקיים מצות הבורא יתברך ולא להפטר כמאמר המלאך לרב קטינא במנחות דף מ"א טעדיקי למיפטר נפשך מציצית וכל המוסף בקיום המצוה מוסיפין לו ברכה מן השמים: (כו) ומדקדק. הר"ן כתב י"א להיפך דעיוני היינו קבע ובעי סוכה ולחומרא עביד כתרורייהו כל היכי דלא מטריד ומצטער ע"כ (ט"ז). וגם בפרישה כתב ונ"ל דעכשיו בזמנינו שרוב בני בית אינם בסוכה כל היום כי אם בשעת אכילה צריך ללמוד אפילו דבר עיון בסוכה עכ"ל ועיין ס"ק כ"ה: (כז) המתפלל. אם יש לו מנוחה צריך להתפלל בסוכה ואם יש ביה"כ בעירו ילך לביה"כ. ב"ח (מג"א) ואם אין יכול לכוון בסוכה יתפלל בביתו תפלת ש"ע ומכ"מ ק"ש עם ברכתיו יקרא בסוכה (פ"ג) ופשוט הוא דזה דוקא כשמתפלל ביחוד אבל כשיש מגין בבית ואינו יכול להתפלל בסוכה אזי יקרא גם ק"ש עם המגין בבית. וכתב הט"ז דהבדלה צריך לעשות בסוכה והסכימו עמו האחרונים: (כח) גשמים. וכשם שמפני מפני הגשמים כך מפני השרב ויתושים (הג"א) אפילו אין האדם מצטער בכך אלא שהמאכל מתקלקל בכך וה"ה אם העת קר שהמאכלים שמנים נקרשים לפני אוכל כל סעודתו בבית (מג"א) פ"י כשרוצה לאכול מאכלים שמנים שנקרשים יכול לצאת מסוכה וא"צ לחזור עד שיגמור סעודתו אפילו אוכל אח"כ מאכלים אחרים שאינם נקרשים כמו בפינה מפני הגשמים שא"צ לחזור עד שיגמור סעודתו אפי' פסקו גשמים אבל מכ"מ בעוד שלא התחיל לאכול מאכלים שנקרשים כגון שאוכל פת להמוציא יותר מכביצה צריך לאכול בסוכה דוקא ולא יצא מהסוכה על סמך המאכלים הנקרשים שיאכל אח"כ. זה נ"ל ראה אפשר לחבו רלא וזרחה ודלל וילא וברשו האעלהו רזוי

גשמים בימי החג כללא הוא שידמה עליו סוכה כביתו דאם גשמים כי האי ירדו עליו בביתו במקום אכילתו או במטתו ואז יקום ויפנה למקום אחר אף כאן יקום מאכילתו או ממטתו עכ"ל משמע בפ"י שהכל תלוי במקום ישיבתו או שכובתו: (ל) השיעור. הבי"ח הביא דברי הר"ן שכתב שאפשר שזה

השיעור הוא דוקא כשהתחיל לאכול אבל לא התחיל לאכול כל שמצטער מחמת גשמים אפילו אינם רבים כ"כ שתסרח המקפה פטור אכן סיים הר"ן שלא רצה לסמוך על סברתו לפי שאין רא"י ברורה. ונ"ל שמטעם זה לא יברך ל"ב כל שגשמים יורדים שמצטער על ידם בסוכה אפילו אין יורדין ספין עבות שתסרח המקפה אלא ימתין מעט שמא יפסקו לגמרי או יאכל בסוכה בלא ברכה וכשיפסקו הגשמים יברך באמצע סעודתו ואפי' גמר סעודתו יאכל עוד כביצה פת אחר שיברך ובריש"א ספ"ב דסוכה משמע דאפילו לא ירד הגשם עדיין רק ראה שגשם ודאי ממשמש ובא אינו חייב בסוכה וא"כ הוי גם בזה ספק

ברכת: (לא) הראשונה. גם בל"ב צריך לאכול כזית בסוכה אף שגשמים יורדים רק שביליל א' צריך לקדש בסוכה שיאמר זמן ג"כ על הסוכה ויאכל שם כזית מיד אבל בל"ב יכול לקדש בבית ויאכל שם ולאחר אכילה צריך לאכול כזית בסוכה גם אם לא פסקו גשמים עדיין ועיין במג"א וט"ז. גם יש חילוק אחר לכאורה לענין ברכת ל"ב דבליל ראשון צריך לברך ל"ב גם בגשמים יורדים כמו שהוכיח הט"ז מלשון רמ"א ובליל שני לא יברך דבקיאין בקבוע דירחא ולא ידעתי

למה כתב הפ"מ וכן היעב"ן בסודר תפלה שלו שלא יברך בליל ראשון בזמן הגשם משום ספק ברכה מבלי להוכיח כלל שהרמ"א והט"ז ס"ל שמברך וכן נראה בא"ד ואין מי שחולק עליהם בפ"י. אכן א"ע ראיתי שגם הצ"ח בברכות ד' מ"ט ובעל חוות דעת בסודרו כתבו שלא יברך משום ס"ב ולכן לא מלאני לבי לחלוק עליהם אף שלענ"ד ה"י נראה להלכה שמברך: ונ"ל שביליל שני אם אכל כבר סעודתו בבית ואוכל כזית לבד בסוכה לא יברך ל"ב אפילו כשפסקו הגשמים כיון דבקיאין בקבוע דירחא אין חיוב סוכה מן הדיון בליל שני על כזית לבד אחר שכבר אכל סעודת י"ט ואינו מברך עד שיאכל יותר מכביצה כמו בשאר הימים וכן הדיון בלילה הראשונה אם אכל כבר בסוכה בשעת הגשם בלא ברכה ואוכל אח"כ בסוכה לצאת ידי הפוסקים שסברו שה"י פטור בשעת הגשם לא יברך ל"ב רק על יותר מכביצה כמש"כ

ס"ק ל"ג: (לב) בזית. כלבוש כתב שא"צ לאכול שם רק כזית והולך לביתו וגומר סעודתו ומברך בהמ"ז שם אבל ראיתי בכלכו שכתב בשם הר"ם שצריך לאכול כל סעודתו בסוכה בשעת הגשם. גם בלבוש הביא דעת י"א דס"ל הכי רק שכתב שהעולם אין נוהגין כן: (לג) יורדים. לענין אם צריך להמתין אולי יפסקו גשמים כתב הד"מ בשם מהר"ל וז"ל וכתב עוד כשיורדין גשמים בלילה יאחר סעודתו עד חצות ויתנה שבסעודה זו יוצא יום שעבר עכ"ל ואינו מבין התנאי הו"ל דהא אין קבע לסעודת סוכה עכ"ל ד"מ אכן במהר"ל שלפנינו כתוב בלשון אחר וז"ל ופעם א' אמר מהר"י

סג"ל אם ירדו גשמים בלילה ימתין עם סעודתו עד שיכלו הגשמים ואף אם ימשך עד חצות מכ"מ ימתין אולי יעצרו ואז הוא יוצא גם חובת יום שעבר מידי דהוי אשלמים שנאכלים עד חצות עכ"ל ולא הווכח שם מתנאי אכן גם

הגה ואפילו אין תבשיל לפניו (סמ"ג והג"א) ומי שאינו בקי בזה (ל) השיעור ישער אם ירדו כ"כ גשמים לבית אם היה יוצא יצא מסוכתו ג"כ (א"ו והג"א פ' הישן ומדרכי פ"ב מיימתי פ"ו ומהר"ל) וכל זה דרוקא בשאר ימים או לילות של סוכה אבל לילה (לא) הראשונה צריך לאכול (לב) כזית בסוכה אף אם גשמים (לג) יורדין (טור ור"ן והרא"ש) ויקדש בסוכה כדי שיאמר זמן על הסוכה (ת"ה סי' צ"ה):

למה כתב הפ"מ וכן היעב"ן בסודר תפלה שלו שלא יברך בליל ראשון בזמן הגשם משום ספק ברכה מבלי להוכיח כלל שהרמ"א והט"ז ס"ל שמברך וכן נראה בא"ד ואין מי שחולק עליהם בפ"י. אכן א"ע ראיתי שגם הצ"ח בברכות ד' מ"ט ובעל חוות דעת בסודרו כתבו שלא יברך משום ס"ב ולכן לא מלאני לבי לחלוק עליהם אף שלענ"ד ה"י נראה להלכה שמברך: ונ"ל שביליל שני אם אכל כבר סעודתו בבית ואוכל כזית לבד בסוכה לא יברך ל"ב אפילו כשפסקו הגשמים כיון דבקיאין בקבוע דירחא אין חיוב סוכה מן הדיון בליל שני על כזית לבד אחר שכבר אכל סעודת י"ט ואינו מברך עד שיאכל יותר מכביצה כמו בשאר הימים וכן הדיון בלילה הראשונה אם אכל כבר בסוכה בשעת הגשם בלא ברכה ואוכל אח"כ בסוכה לצאת ידי הפוסקים שסברו שה"י פטור בשעת הגשם לא יברך ל"ב רק על יותר מכביצה כמש"כ ס"ק ל"ג: (לב) בזית. כלבוש כתב שא"צ לאכול שם רק כזית והולך לביתו וגומר סעודתו ומברך בהמ"ז שם אבל ראיתי בכלכו שכתב בשם הר"ם שצריך לאכול כל סעודתו בסוכה בשעת הגשם. גם בלבוש הביא דעת י"א דס"ל הכי רק שכתב שהעולם אין נוהגין כן: (לג) יורדים. לענין אם צריך להמתין אולי יפסקו גשמים כתב הד"מ בשם מהר"ל וז"ל וכתב עוד כשיורדין גשמים בלילה יאחר סעודתו עד חצות ויתנה שבסעודה זו יוצא יום שעבר עכ"ל ואינו מבין התנאי הו"ל דהא אין קבע לסעודת סוכה עכ"ל ד"מ אכן במהר"ל שלפנינו כתוב בלשון אחר וז"ל ופעם א' אמר מהר"י סג"ל אם ירדו גשמים בלילה ימתין עם סעודתו עד שיכלו הגשמים ואף אם ימשך עד חצות מכ"מ ימתין אולי יעצרו ואז הוא יוצא גם חובת יום שעבר מידי דהוי אשלמים שנאכלים עד חצות עכ"ל ולא הווכח שם מתנאי אכן גם

הר"ל ז' יצק שטעלני רזו צ"ב

מסוכהניו, וזהו ג"כ בכלל 'תשבו' כעין תדורו. אמנם אם לפי עומק עיונו בלימודו קשה לו העיון בסוכה, יכול ללמוד בביתו כיון שלימוד זה א"א לו בסוכה, וק"ו הדברים דאם בצער הגוף אמרו דמצטער פטור מן הסוכה וכל שכן בעינוי נפש דתורה דצריך שתהא דעתו מיושבת עליו. ולענין תפלה אין חובה כלל להתפלל בסוכה, שהרי בזה לא שייך כעין תדורו דגם בביתו אינו מתפלל בקביעות אלא בבית הכנסת, ולכן אם רצה מתפלל בסוכה ואם רצה מתפלל בביתו. ומיהו נכון להתפלל בסוכה אם יש לו מקום מנוחה בסוכתו שיכול להתפלל שם:

ה (ס) כ ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית. וכשם שמפנים מפני הגשמים כך מפנין במדינות החמות מפני השרב ויתושים, ובמקומות הקרים מפני הרוחות והקור, ויש לפעמים בלילה שהרוח מכבה את הנר ובהכרח לו לפנות לביתו. כללו של דבר, כל מין מצטער פטור מן הסוכה, וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל שכר ונקרא הדיוט, כדאייתא בירושלמי פ"ק דשבת (ס"ג) דכל הפטור מן הדבר ועושיהו נקרא הדיוט. ונ"ל הטעם, דאע"ג דיש דברים שיכול האדם להחמיר על עצמו, מ"מ הכל לפי הענין, כגון בסוכה שהתורה אמרה 'תשבו' כעין תדורו, וממילא אם אינה כעין תדורו אינה סוכה כלל והאדם בביתו לא ישב כשירדו גשמים או שארי סיבות, וא"כ אין זו סוכה שאמרה תורה, ואין לך הדיוט גדול מזה, ואיך שייך קיבול שכר על זה הרי אינו יושב בסוכה שצותה תורה, וכל שכן שאין ליכנס לסוכה בשעה שהוא פטור ממנה. אמנם כשיוצא מן הסוכה מפני הגשמים, אל יצא ככועס ומבעט אלא בהכנעה רבה כעבד שבא למזוג לו כוס לרבו ורוצה למזוג היין במים ושפך לו רבו הקיתון של מים על פניו. וזהו מ"מ פירש זה דהמיס מממקין היין האלוס, והוא רמז לרמזים המממק את הדין ואין מניסין מן השמים, ואמרו שזהו על ארץ ישראל:

כא איזהו שיעור של גשמים שיצא מן הסוכה, דהא בהתחלה יורד על הסכך ואינו יורד עדיין לסוכה, ומאיתו מותר לו לפנות מסוכתו לתוך ביתו, משירדו כל כך טיפין לסוכה על השלחן באופן שאם יפלו לתוך התבשיל יתקלקל התבשיל, אפילו תבשיל של פול שממהר להתקלקל משערין בו. ואפילו אם אין תבשיל לפניו משערין בזה, דכך שיערו חכמים שבשיעור זה אין בו תשבו כעין תדורו. ומי שאינו בקי לשער בשיעור זה ישער בעצמו דאם היה יוצא מביתו בכל כך גשמים יוצא גם מסוכתו. וכבר נתבאר דכל זה הוא בשארי ימים ולילות של חג, אבל בלילה הראשון חובה לקדש ולאכול בסוכה גם בעת ירידת גשמים:

זכב זדע שיש להסתפק בסוכות הבנויות שלנו שמסלקין הגג ובעת הגשמים מחזירין אותו, ודרך להחזירו מיד כשמתחילין גשמים לירד דאם יהיה פתוח עד שיתחילו לנטף לתוך הסוכה יתאסף בהסכך הרבה גשמים שינטפו אח"כ ויבטלנו ממצות סוכה, אמנם אם בעת שמתחילין לאכול התחילו גשמים לירד באופן שיכולין לגמור הסעודה אף אם תהיה פתוחה, אם מותר להחזירה מיד כדי שלא יתאספו הגשמים ויבטלנו לאחר זמן, או דילמא מצוה דשעתיה עדיפא ולא יחזירנה עד אח"כ כשיגמור הסעודה כדי שיאכל בסוכה עתה, ואם אח"כ יתבטל עי"ז מסוכה הלא פטור הוא, וכן נראה להורות. אבל העולם לא נהגו כן, ואולי דכמו שאמרו חז"ל (ס"ג ק"ט) חלל עליו שבת אחד כדי שיקיים שבתות הרבה לענין חולה שיש בו סכנה, ה"נ מוטב לבטל סעודה זו מסוכה כדי שיקיים אח"כ הרבה סעודות בסוכה. מיהו זהו וודאי בהושענא רבה שמתחיל הגשם לירד בשעת סעודה לא יחזיר, הגג, כיון שא"צ מן התורה עוד לאכול בסוכה לא יבטל דינא דאורייתא בשביל סעודת שמיני עצרת שלא תהיה ביכולתו לאכול ע"י זה:

כג זכב בשנה מי שהיה ישן בסוכה והתחילו

גשמים לירד, הולך לביתו מאכילה, דבאכילה צריך ל המאכל, ובשינה א"צ לי מועטים היו צער לישן שנ מיד כשיורדים איזה טיפו מסוכתו ולן בביתו. וג"כ אין הדיוט, אלא א"כ אינו הושע

כד זה שהלך באמצע ס הגשמים ופסקו ו באמצע הסעודה, מ"מ ז לסוכתו וגומר הסעודה כבי וירדו גשמים בלילה ונכנו ופסקו הגשמים, אם עדיין בביתו יחזור לסוכה כמו שמחוייב לישן בסוכהניו, מיטתו לא הטריחוהו חכמי אותה הלילה, אפילו ניע ושוכב בביתו עד שיעיר ו עמוד השחר וינעור מן מחוייב לילך לסוכה אם וטעמא דמילתא נ"ל דהכי תדורו, דאין דרך האדם להפסיק באמצע סעודה סעודתו, ואין דרך האדם לקום באמצע הלילה ליל ממתין עד שיאור היום וי צריך לנהוג את עצ

כה ויש להסתפק אם גם הבנויות שלנו גשמים מחזירין אותו, אם גשמים והחזיר הגג ואח"כ אינו מחוייב באמצע סעוד מחוייב לצאת מביתו ו באמצע השינה כשפסקו ו

להניחם שם כל החג חייב, דאין (מק"ע): כתב בפמ"ג כשפשט ב עדיין, טורח ללבוש ולילך לסו גם בזה עי"ש. ויש במשנ"ב במאמר"ד מסתפקים בזה אחרי ע הכרים וכסתות לתוך הבית או

פסקי משנה ברורה

וין במשנ"ב (מק"ע): ואם יש לו טורח רב להביא ספרים הרבה ללימודו בסוכה אפשר דפטור, אכן אם יש לו מקום

הגרות פריצתאין
 1321

לירד ממיטתו ולפתוח הגג כמו שאינו מחוייב לצאת מביתו לסוכתו, או דילמא כיון דאין כאן שינוי מקום אלא קצת טירחא בפתחת הגג, מחוייב לעשות כן גם באמצע סעודה ובאמצע שינתו. וכן נ"ל עיקר לדינא שמחוייב לפתוח הגג, אמנם בשינה אם קשה עליו העמידה וההלכשה והרחיצה, הוי כמו ההליכה מביתו לסוכתו ופטורין, אך כל ירא אלקים בוודאי יעמוד בשמחה לפתוח הגג ולקיים המצוה, ואינו דומה לכניסה מביתו דנקרא הדיטוניא, כיון שאין כאן שינוי מקום:

כו מדינא דגמרא [מ.ו.] יש לו לברך לישיב בסוכה בכל פעם שנכנס בה, מפני שהמצוה לישיב בסוכה לכד האכילה והשינה, וזהו דכתיב 'בסוכות תשב' כלומר תתעכבו שם 'שבעת ימים', כמו בתפילין שכל זמן שמוניחן מברך, ולכן אפילו נכנס ויוצא מסוכתו עשרה פעמים ביום חייב לברך בכל פעם לישיב בסוכה, דאחר שיצא מהסוכה נסתלקה הברכה הקודמת. אמנם זהו כשיצא יציאה גמורה לענייניו ושלא לחזור מיד, אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה וכיוצא בזה א"צ לברך שנית, וכן פסקו הר"ף (בב) והרא"ש שם (פ"ד ס"א) וכן פסק הרמב"ם בפ"ו דין י"ב וזה לשונו: כל זמן שנכנס לישיב בסוכה כל ז' מברך קודם שישיב אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישיב בסוכה. עכ"ל. ומה שהצריך קודם שישיב יתבאר בסימן תרמ"ג (ס"א) בס"ד:

כו האמנם רבינו חס פסק שא"צ לברך לישיב בסוכה רק בשעת הסעודה, וזה לשון הטור: ור"ת פירש כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה, מברך על האכילה ופוסק כל הדברים אפילו השינה

גשמים לירד, הולך לביתו לישן. ובוה קילא מאכילה, דבאכילה צריך לשער כדי שיתקלקל המאכל, ובשינה א"צ לשער כן דבגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת, ולכן מיד כשירדים איזה טיפות על מטתו יוצא מסוכתו ולן בביתו. וג"כ אין להחמיר בזה ונקרא הדיוט, אלא א"כ אינו חושש כלל במעט טיפות:

כז זה שהלך באמצע סעודתו לביתו מפני הגשמים ופסקו הגשמים והוא עדיין באמצע הסעודה, מ"מ אינו מחוייב לחזור לסוכתו וגומר הסעודה בביתו. וכן כשהיה ישן וירדו גשמים כלילה ונכנס לישן לתוך הבית ופסקו הגשמים, אם עדיין לא שכב על מיטתו בביתו יחזור לסוכה כמו מי שעדיין לא שכב שמחוייב לישן בסוכה^(א), אך אם שוכב על מיטתו לא הטרחהו חכמים לחזור לסוכתו כל אותה הלילה, אפילו ניעור כלילה משינתו, ושוכב בביתו עד שיעיר השחר והיינו שיעלה עמוד השחר וינעור משינתו מעצמו, דאז מחוייב לילך לסוכה אם רוצה לישן עוד. וטעמא דמילתא נ"ל דהכל נכלל בתשבו כעין תדורו, דאין דרך האדם כשאוכל חוץ לביתו להפסיק באמצע סעודה ולילך לביתו לגמור סעודתו, ואין דרך האדם כשישן חוץ לביתו לקום באמצע הלילה לילך לישן לביתו אלא ממתין עד שיאור היום ויקוץ משינתו, וכמו כן צריך לנהוג את עצמו בהסוכה:

כח ויש להסתפק אם גם דין זה נוהג בסוכות הבנוית שלנו שפותחין הגג ובעת גשמים מחזירין אותו, אם התחיל בסעודה וירדו גשמים והחזיר הגג ואח"כ פסקו הגשמים, אם אינו מחוייב באמצע סעודה לפתחו כמו שאינו מחוייב לצאת מביתו לסוכתו, וכן כלילה באמצע השינה כשפסקו הגשמים אינו מחוייב

פסקי משנה ברורה

להניחם שם כל החג חייב, דאין זה טורח. ויהי ובשעה"צ (סק"ט): כח בפמ"ג כשפשט בגדיו י"ל דאף שלא שכב עדיין, טורח ללבוש ולילך לסוכה, ובבכורי יעקב מסתפק גם בזה עיי"ש. ויהי במשנ"ב (סק"ט): ובבגדי ישע וכן במאמר"ד מסתפקים בזה אחרי שכבר היה לו טרחא להכניס הכרים וכסתות לתוך הבית אפשר שלא הטרחהו לחזור

להעלותם. [כ] במשנ"ב (סק"ט): אבל אם יכול לפתחם בסוכה ע"י חבלים צריך לעמוד ולפתחם, שאין זה רק מעט טרחא ולא מקרי מצטער. [ובשעה"צ (סק"ט): אבל באמצע סעודתו אפשר שגם אם צריך לעלות על הסכך צריך לפתחם]. [כא] בכיה"ל (נ"ה דיטות): מי שפטור משום טרחא לחזור לסוכה, כגון בפסקו גשמים כלילה או באמצע

הסוכה, ה
ן ואינו
לפנות
טיפין
ו לתוך
שיל של
פילו אם
שיערו
ת דדורו.
בעצמו
יוצא גם
גרי ימים
ן טובה
שמים:

ת שלנו
מחזירין
גשמים
טף לתוך
שינטפו
אם בעת
ד באופן
פתוחה,
יתאספו
א מצוה
אח"כ
תה, ואם
הוא, וכן
ן, ואולי
ליו שבת
ין חולה
עודה זו
סעודת
נא רבה
לא יחזיר
ל בסוכה
ת שמיני
"י זה:

והתחילו

ש לו מקום

סימן לה

12

ג' שהרי לא נאמר בתורה אלא פעם אחת וזכרה את ד'
 חלקיק על הארץ ועל המזון ועל המקדש, ודי בזכרה אחת
 לכולם אלא שהכמים הקנו לדרך על כל א' בפ"ע וכו' עכ"ל.
 ונמפורש יולא מזה דיוולא מה"ח בל"ס מוצרך אחר חכילה
 פה גמור זכרה אחת מעין ג', אמנם בגשמת אדם שבספר
 חיי אדם כלל מ"ז העלה שזה פלוגתא הראשונים ולפי
 הגרסה מדבריו שם מסקנתו הוא דהעיקר הוא דאף מה"ח
 לא יולא, הרי דיש זכרה פלוגתא, אך נענין שאלת מעכ"ת
 שאין כאן ספק רק עשות שדרך אחר פת גמור זכרה אחת
 מעין ג' לכ"ט לא יולא ונריך לחזור ולדרך זכרה"ז ג' זכרה
 כדין כנ"ל.

ואשר שאל על מה שהביא המג"ח בסי' תקל"ז בשם
 השלי"ה להקוט זכרה"ה מזה קולות, וחמה מעכ"ת
 דנמה הנריך להביא בן בשם השלי"ה הלא מבוחר בן גם
 בחוס' זכרה"ה דף ל"ג ע"ב זכרה"ה שיעור וכו' בשם הערוך,
 לדידי ל"ק דבחוס' בשם הערוך אינו מבוחר שדרך לעשות
 בן לכל בעל נפש רק שכתבו בשמו דיש נוכחים לעשות בן,
 אבל בשלי"ה מבוחר דיש להנהיג לעשות בן ולכן הביא
 המג"ח דברי השלי"ה ובלחמה כי בן מבוחר בשער הכוונות
 להכריזו ז"ל, ובפעי"ה שכל המאה קולות חויב הם, ובדאי
 דאף כוונתו אינו שיהיה החיוב גמור כמו השלושים
 קולות דמושב שםם ודאי מה"ח, וכן של מעומד זיבור
 ודאי יש חיוב דרבנן גמור, משא"כ בהשלמת מאה קולות
 אין כאן חיוב גמור כ"כ רק מ"מ הוא מלוה מן המבוחר
 ויש בהם טעמים וסודות גדולות ועשה ע"י חוקונים בגבה
 מרומים.

ואשר שאל עוד דבפסחים דף קי"ב זכרה"ה מביא דבנ"מ
 שבת קכ"ט איתא דלעולם ימכור אדם כל מה שיש
 לו ויקנה מנעלים לרגליו, ובלחמה בש"ס דילן בנ"מ שבת
 איתא דלעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה מנעלים לרגליו
 עכ"ד,

הנה אין דרכי ליישב עניני' כאלה כי די לי ללמוד ענין הנלרך
 הלכה למעשה אשר זה הוא הכרה גדול צדור זה החלש
 לידע הלכה למעשה, אך למען כבודו אשיב לו דגם במג"ח
 בסוף סימן ז' מביא בן דברי הש"ס הג"ל שימכור אדם כל
 מה שיש לו, ושם בהגהות יד אפרים העיר זכרה שבעור
 מעכ"ת יעווי"ש, ואינו אומר שגראה בהרש"ב"ס הי' לו
 זש"ס שבת גירסא אחרת שהי' כתוב ימכור כל מה
 שיש לו עוד י"ל דאפשר דהרש"ב"ס הי' מפרש דמה דאמר
 זש"ס דימכור קורות ביתו היינו כל מה שתחת קורות
 ביתו והיינו כל חפציו שיש לו שבדאי הם מונחים תחת
 קורות ביתו והוא ממש דבר אחד עם כל מה שיש לו,
 ומ"מ הראשון נראה יותר אמת והניי זכרה ידיו מחו' דו"ש.

שמעון גרינפעלד.

סעמיכאלי י"ו.
 שנת תרע"א לפ"ק.
 שוכ"ט לכבוד ידויו מחו' הרבני המופלג הנגיד
 וכו' כש"ת מו"ח אברהם פאללאק נ"י
 בהערמאנשטאדט.

אחדשה"ט לה נפיתו להשיבו עד עתה מחמת ימים
 הקדושים שעלי"ט, ועתה באתי על מה ששאל
 טעם על מה שהרבה אנשים אינם אוכלים בסוכה בשמ"ע
 בחו"ל רק בבית, והלא הלכה ערוכה בגמרא ובש"ע לענין
 שמ"ע לאכילה בסוכה דבחו"ל מיהו יתבין זכרה"ה לה
 מזכרינן, ומעכ"ת נ"י כתב שיש להם טעם עפ"י נסחר
 שלא לישב בסוכה עכ"ד, ואינו אומר שלח"מ וח"ו לומר
 בן שיהי' טעם עפ"י הסוד נגד מה שמפורש בגמ' ובכל
 הפוסקים שמחויבים לישב בסוכה בשמ"ע בחו"ל, והרי
 ספרי הר"י ז"ל לפנינו ולא נמלה נה' בשער הכוונות
 ולא בפעי"ה ולא בזמ"ח שום דבר מזה, ומלבד זה נאמן
 עלינו בעדותו הגה"ק בעל עפרת צדי ז"י ראש המקובלים
 בספרו סור מרע ועשה טוב על מאמר נשאלת ונחת
 בחמונה שכתב בחרך דבריו וז"ל ת"ל יח"ש בעלי גילוי
 אליהו האמתים כמו בעלי הזר והרמב"ן וחבריו והאר"י
 ובבעש"ט לא אמרו לנו דבר אחד נגד דברי הגמרא בחלמוד
 אפי' כל שהוא לכן אחי הזכר זכרה וכו' עכ"ל יעווי"ש
 שמאריך שם בדבר זה שח"ו לעלות על הדעת דברים
 כאלו והסכים לדבריו שם בהגהות הגה"ק מהר"ח ז"ל
 אמנם טעם הדבר של אוחן אנשים שאין אוכלים בסוכה
 נ"ל שהוא עפ"י דברי הקרבן נתנאל שזכרה"ה בנ"מ
 סוכה זכרה"ה לולב וערבה בסופו של נש"כ הרא"ש שם
 דלכך חייבו חכמים בסוכה בשמ"ע בחו"ל משום דפעמים
 שסוכתו עריבה עליו ואוכל זה אפי' צו"ע האחרון עכ"ד
 וכתב ע"ז בקי"ג שם דלפי"ז אם באתי היום הוא עת
 לנה או רוחות או שום שינוי חויר באתי אינו מן הראוי
 להכול בסוכה ביום שמניי שהוא ספק שביעי עכ"ד,
 ועפ"י הג"ל בגבולות שלנו מדינות הקרות עפ"י הרוב
 באתות זמנים הוא עת לניה וקור ותיק ישיבת הסוכה
 עריבה על האדם ס"ל דזכרה"ג לא חייבו חכמ"ל דהם
 לה מיירי אלא באופן שלהם שאז הוא עדיין עת חמה,
 וכמדומה לי שראיתי בן צ"ח היכל הזכרה מהגאון המקובל
 מקאמאנא ז"ל שגדפס סביב החומשים זכרה"ה אמר בנ"מ
 סוכה שכתב ג"כ כנ"ל, אמנם אם העת חם או מי שיש
 לו סוכה טובה צנוייה כמו בית ואינו מרגיש שום לטר
 זשיבתו בסוכה בודאי מחויב לאכול בסוכה, וז"ל דכל
 הדברים הללו לא נאמרו אלא בל"ס שיש לו לטר. בישיבת
 הסוכה באופן שאלד עיקר הדין גם בימי החג עלמנו הי'
 פעור מן הסוכה, וכמו שאמרו שהימלעער פעור מן
 הסוכה, ובזה אף דבימי החג גופייהו הנו מחמירים מ"מ
 לאכול בסוכה, מ"מ בשמ"ע אין להחמיר ומעמידן על עיקר

שור מהרש"ג חלק א

13

הדין דמלמעט פטור מן הסוכה, והנה מצוהר בש"ע סי' חר"מ דמלמעט לאו דוקא מחמת גשמים אלא מלמעט מכל ענין שיהי' ג"כ פטור מן הסוכה, ובסי' תרל"ט צמג"ח סקצ"ו מצוהר דאפי' אם מלמעט רק מחמת שהוא עת קר ומאכלים השממים נקרשים בסוכה ע"י הקור ג"כ חשוב מלמעט ופטור מן הסוכה, והכי דבסוכות גופיה אנו מחמירים אבל בשמ"ע אין מחמירים, וי"ל לומר עטם על מה שהרבה חנשים ירחים ואנשי נעשה מחמירין בחג הסוכות אפי' צאם הוא מלמעט, היינו עממה משום דמלמעט אינו פטור מן הסוכה אלא באופן שצאם יאכל חוץ לסוכה יהי' נפטור מן הצער, אבל מי שהוא בגדר הזה שלא נפטור מן הצער באכילתו צדיח חוץ לסוכה, משום דשקול אצלו הצער של האכילה חוץ לסוכה כמו הצער שהוא מלמעט באכילתו בסוכה בגשמים או בהקור, א"כ הרי בין כך ובין כך הוא מלמעט ולא יפטור מן הצער באכילתו צדיח הוי כמש"כ הרמ"ח דמקום שלא יפטור מן הצער ע"י ויחאחו מן הסוכה צכה"ג לא אמרי' דמלמעט פטור מן הסוכה, ובצורה ז' יש ליישב מנהג כמה אנשי מעשה דלובלים צבוכה סף בזמן שזורדים גשמים באופן שעפ"י עיקר הדין פטורים אז מן הסוכה והגיע לכלל שיעור משחטרה המקפה ולכא"ו נהי' דאין עליהם היסור אם רולים להחמיר, אך מ"מ קשה עליהם הא"ך יכולים לברך הא כיון דמעיקר הדין הם פטורים הרי הוי הצרכה צרכה לצטלה, ועפ"י סצרה הג"ל נוחח דאנשי מעשה הללו יש להם צער גדול באוכלם צדיח צימיו חג הסוכות, ושקול הוא אצלם הצער של אכילה צבוכה צעת כזאת, וכיון דלא יופערו מהצער ע"י שיאחו מהסוכה לאכול צדיח, ממילא לא נפטרו מן הסוכה ע"י ירידת גשמים דהוא ג"כ רק מחמת דמלמעט פטור מן הסוכה, וכיון דבין כך ובין כך יהי' להם צער לא נפטרו כלל ושאפיר יכולים לברך כיון דחייבים מן הדין, אך לריכים להצוה שלא יהי' דוצרי שקר דהיינו שיהי' צממת שקול אצלם הצער של אכילה צדיח צעת הגשמים כמו הצער של אכילה צבוכה צעת הווא דל"כ יש לחוש צממת ע"י צרכה לצטלה, והנה כ"ז צימיו חג הסוכות אבל בשמ"ע סף צח"ל אין הצער גדול אצלם כ"כ צמניעת אכילה צבוכה, וכיון שכן חזרין לעיקר הדין שמלמעט פטור מן הסוכה, ולכן אם הוא זמן שהקור גדול כ"כ עד שהמאכלים השממים נקרשים צבוכה, שפיר רשאי לאכול צדיח כן י"ל דוצרי הק"י אין לתפוס אלא צאם צחותו היום של שמ"ע הוא עת לינה או רוח כ"כ עד שמעיקר הדין יש לפטור אוחו מן הסוכה סף צו' ימי החג, אבל צולת זה א"ח לסתור דצרי הגמי שפסק בהלכה פסוקה, דבשמ"ע צח"ל חייב לישב צבוכה, וכן פסקו כל הפוסקים, ומה שר"ח עוד מעט"ח לתח עטם שלא ליישב צבוכה עפ"י דצרי הילקוע חדש שהצוה אינו כדאי להשיב כלל על זה כי אין צנה שום דרש של מדרש או של אגדה לדחות על ידם דצרי חכמ"ל צש"ס, דכבר ידוע שוצרי הש"ס דילן חלמוד צבלי עיקר נגד כל המדרשים וכל דצרי אגדה, גם מה שנתן המג"ח צסי חרס"ח עטם לחותן שאוכלין צבוכה

ציום שמ"ע וצלילה אין אוכלין שטעמם כדי שלא יהא נראה כעוצר על כל חוסף דכיון דמפסיק צמלע אינו נראה כמוסיף, ג"כ דחה המג"ח מהעטם שכתבנו דאין אנו יכולים להחכים על דצרי חכמ"ל שאמרו צממתה והלכתה מיתב יחצין משמע אפי' צלילה, אך מה שהקשה מעט"ח על עטם שכתב המג"ח לדעת האנשים הללו שהרי כיון שטעמה מחמת חק"ה ליכא חשש צל חוסף כמש"כ הרשב"ה צחי' למס' ר"ה דף ע"ז, זה ל"ק כ"כ שהרי האנשים הללו ס"ל דמה שאמרו צש"ס מיתב יחצין היינו רק ציום לאחר שכבר הפסיקו צלילה באכילה צדיח א"כ לדעתם לא הוי החקנה חכמים על צלילה אלא על ציום, ובצממת למה שדחה המג"ח דצריהם משום דממתה דגמרה משמע בין ציום בין צלילה ולפ"י הוי חקנה חכמים סף על צלילה, צממת ליכא שום חשש על צל חוסף לא ציום ולא צלילה, ומה"ע לא כתב המג"ח שום ח"י על החשש שלהם מצד צל חוסף גם מה שהצוה מעט"ח דמיון ממה שאוכלים מזה ציום ח' דפסח, ג"כ אינו דמיון לכא"ו לכאן כלל, דכי אכילת מזה מצוה הווא, והלא אין כאן מצוה אלא צלילה הראשונה, ולאחר חכאן רשות הווא ואין מצרכין עלוה כלל על אכילת מזה ומא"ו ענין של צל חוסף להחם.

ועוד נראה על המנהג של קצת חנשים שאינם אוכלים צבוכה בשמ"ע אפי' כשהזמן חס, שנלמח להם מחמת עטת מפני שהיו צימים הללו אצל דלוקים שכן נחפשו מנהג לנכוע על הימים אחרונים של חג הסוכות לדלוקים, וצעת הווא יש שם אצל הדלוקים חנשים רבים, והסוכה קטנה מהכיל כל האנשים שנחצצו אז מכל המקומות, ואם הדלוקים לא יאכלו ציחד עם כל האכסנאים יהי' להם צער מזה, והם צכלל מלמעט שצטורים מן הסוכה, שצודחי אפי' אם מלמעט מחמת קטנות הסוכה ומרצח האורחים הצריכים לאכול ודאי ג"כ צכלל מלמעט הוא כדמוכה מאו"ח סי' חר"מ, וכיון שעפ"י הדין המה פטורים כבר כתבנו למעלה דצרי דצו' ימי החג מחמירין יותר על הדין אבל בשמ"ע אין להחמיר כלל יותר מן הדין, והנה האורחים הללו אינם יודעים מעטם זה, ונדמה להם שהדלוקים הללו סוצרים שא"ל לאכול כלל צבוכה בשמ"ע ולכן גם הם צציתם אינם אוכלים, אבל צממת ח"ו לדחות הלכה הפסוקה צש"ס וכלל הפוסקים ששמ"ע צח"ל חייב צבוכה ומיתב יחצין צרוכי לא נצרכין, וכן שמעתי מפי חמ"ו הגאון צעל מהר"ם שיק ז"ל שחרה לו על האנשים שאין אוכלים צבוכה בשמ"ע, וכן הגאון חמ"ו ז"ל והגה"ל צעל המהצר ספר אפסי ארץ על התורה שניהם הוי חלמודי הגה"ק צעל ד"ח ז"ל והי' כפופים וסרים מאוד למשמעתו, ועב"ז סף כי הגה"ק צעל ד"ח ז"ל שמעתי שלא הוי אוכל צבוכה בשמ"ע, מ"מ הם היו אוכלים צלילה וציום, צולת צאם הוי עת קר או ימי גשמים אז הוי חמ"ו ז"ל מקול צסיבה מועטת בשמ"ע וכן אנו הצעור נוהג אחריו ומה שהקשה צשם ח"ה אחד דלמח צצדיקה חמץ וצחק"ש כתב בש"ע קודם שיתחיל

יבדק וצחלה כתב בשעה שמפריש, הנה על דקדוקים כאלה לא נפניתו להשיב.

ואני חזר עוד על מש"כ מעכ"ת שבדלתי יש טעם על פי נסתר שלא לישב בסוכה בשמיט, ורואה אני שמעכ"ת מודה שיכול להיות שיש טעמים עפ"י נסתר על דברים שהם שלא כהלכה, וצאתי בזה להוזהר את מעכ"ת מן הטעות ולהודיע לו שדבר זה לא היה ולא יברא וחלילה לדמות כן כי צאתה כל דברי האר"י ז"ל בנויים רק על שטת ההלכה, ולא נמנע לעולם בכתבי האר"י שום דבר נגד ההלכה, רק חולק לפעמים על אחי מנהג אשר יסודו ומקורו הוא ממנהגי מכרי"ל ומכרי"ז ז"ל או אפי' מיוחד קדמון מהם בזה נמנע לפעמים בכתבי האר"י להתנהג בצופן אחר, וגם אז שטת ההלכה ופשת דברי הש"ס מסכים יותר לדברי האר"י ז"ל כגון בענין הנענועים שעפ"י מנהגי מכרי"ל מנענעים ביהמדר נח ישראל, ובכל הידו שאומרים האצור וצאתה במשנה סוכה פי' לולב הגזול איתא בהודו לדי תחלה וסוף, ומפרש האר"י ז"ל בהודו שצתחילה המזמור ובהודו שבסוף המזמור ולא יותר, וכן מפרש הברטנורא, וצאתה גם עפ"י פשת נראה שפי' זה יותר מתפרש במשנה מפי' רש"י ז"ל שהוא דוחק, וכן כדומה לזה על אחי אופן יעשו הנענועים בזה גילה לנו האר"י ז"ל דרכו וטעמו, ואין לזה שום סחירה בש"ס ח"ו, אבל שיאמר האר"י ז"ל דבר שהוא נגד ההלכה בש"ס ח"ו ישחקו הדברים ולא יתאמרו, כמו ששנעתי שיש הנשים שמאחרים זמן תפלה ואומרים בק"ת ספרים טעמים לזה, אבל הוא הכל הכלים אין בו ממש, דכיון דמבואר במשנה ובגמרא דלין עד כמה זמן יש, אפי' יתקבלו כל טעמים שצטולס אין כח ח"ו בשום טעם לבעל דברי חכמי הש"ס, וכבר נווח מרורות ע"ז הגה"ק מהר"י"ה ז"ל בהגהותיו על ספר ס"ור מרע הגדפם מחדש [וה"י נשמע בדפוסים הראשונים] והגני בזה ידויו דו"ש.

ציוכ"פ אי נימא דאיסור נעילת הסנדל ציוכ"פ הוא דלורייחא ומשוי עליו כמשא, ולא עוד אלא אפי' אי נימא דאיסור נעילת הסנדל ציוכ"פ אינו אלא דרבנן ג"כ אפשר לומר דאיסור דרבנן ג"כ משוי עלה כמו משא עכ"ד המ"ח, וע"ז תמה מעכ"ת שהרי בסנדל המסומר ג"כ אסור ללחץ בו בשבת מדרבנן ואפי"ה מפורש במ"ס שבת דלוינו חייב הטלח עכ"ד, והנה ק"י זו על הספר מנחת חינוך מלאחי כתוב גם כן בגליון של ספר מני"ח של האמ"י הגאון ז"ל, וצאתה אי משום הא היה אפשר לישב דלא קשיא דשאני איסור נעילת הסנדל המסומר בשבת דאין האיסור עליו אלא צרי"ך משום הולאה, וצביתו אין עליו איסור לבישה או נעילה, דכן נראה דלא גזרו אלא שלא ללחץ זה לרה"ר במקום דאיכא איסור הולאה, ואע"ג דגם צו"ט גזרו עליו אע"ג דאין צ"י איסור הולאה היינו משום דלא חילקו בזה בין יו"ט לשבת, משום דהמעשה שגזרו בשבילה היה צו"ט כנוספה דאית צ"י איסור מלככה וכמו דמלינו עוד בדברים הרבה שלא חילקו בין יו"ט לשבת אף שהגזירה הוא רק בשביל איסור הולאה כגון בטלגול מוקצה לדעתה הראש"ד גזרו בה משום לתא דהולאה ואפי"ה אסרו עלטול מוקצה גם צו"ט, ועכ"ה הטעם משום דעניינים כאלו השו חכמ"ל יו"ט לשבת ועיון בתוס' צ"מ דף י' לענין איסור אמירה לנכרי דאע"ג דמצטיא להש"ס או גזרו גם באיסור לאו מ"מ פשיטא דאסרו אמירה לנכרי גם צו"ט ואפי' בחו"מ, ומשום טעם הנ"ל דיו"ט ושבת כמו חדא מילתא ממש הוא לענין גזירת חכמ"ל, והכי נמי בסנדל המסומר, אבל עכ"ז אין האיסור אלא על הולאה כמו שגראה ממשנה דשבת דאמרה לא ילא האדם בסנדל המסומר משמע דרק על ההולאה גזרו אבל לא על הלבישה צבית בלא הולאה וכן נקט הרמב"ם בפ"ט מה' שבת לא ילא וכו' ואף דהרעב"ט בסוף פ"א דביאה כתב דגזרו על הנעילה, מ"מ כתב שם בתוס' יו"ט דהרמב"ם פליג והעתיק רק לא ילא וס"ל דהמשנה חולקת על הברייתא עיי"ש, וכיון דאין האיסור על הלבישה אלא על ההולאה אי"כ שפיר שייך סברה מעכ"ת דכל היכא דהאיסור דרבנן הוא רק ההולאה גופא, צכה"ג לא אמרי' דהאיסור משווי עליו כמשא כיון דאין עליו איסור מנד אחר.

שמעון גרינפעלד.

סימן לו

שנת הער"ב לפ"ק.

סעמיהאלי י"ו.

שוכ"ט לכבוד אהובי ידויו הרב הגדול חו"ב כש"ת מו"ה חיים צבי עהרענרייך נ"י דומ"ץ בק"ק ה' מאה.

אחדשה"ט הגיעני מכתבו לחמור על דברי המנחת חינוך במורה ש"יג שהודש שהולאה ציוכ"פ לבוש עם מנעליו לרה"ר אזי מלבד האיסור שיש עליו מלך נעילת הסנדל ציוכ"פ, חייב ג"כ הטלח בשביל מה שהולל יוהכ"פ באיסור הולאה, והוא עפ"י דברי רש"י במ"ס עירובין פי' ...

ההנהגה ...

ההנהגה ...

ונמצא חידוש גדול, דיתכן שהמאכלים נקרשים וקר מאוד ומ"מ מחוייב לישוב בסוכה, ורואים מכאן דשיעור מצטער של קר אינו כדסברי אינשי דאם הוא קר קצת כבר הוא פטור לישוב בסוכה.

ומבואר מזה דהשיעור דהמאכלים נקרשים הוא רק שהמאכל עצמו לא יהא ראוי לאכילה, ואין זה שיעור במצטער מחמת האדם. וכן מבואר בסוף דברי המ"ב, שכתב דאם אפשר לתקן בלא טורח גדול שלא יקרשו המאכלים כגון שיניחם על קערה שמים חמים בתוכה צריך לתקן ואינו פטור ע"י כך מסוכה.

יד.. משמשי מצטער

משום דפירצה קוראה לגנב, דהיינו שיכול להגיע לידי הפסד אם יעשה סוכה שם, משא"כ כאן שיכול לצאת בשעת הסעודה וליכנס לסוכה ולמה יפטר.

עוד יל"ע, דהרי אם הוא שכיר אצלו, א"כ זהו ביתו עכשיו, ואיך מהני זה לפוטרו מסוכה, וצ"ע.

איתא בגמ' (דף כ"ו ע"א) חולה ומשמשי פטורים מן הסוכה, מצטער דוקא הוא פטור ומשמשי חייבים. וכתב המ"ב (סי' תר"מ סק"ד) וז"ל, ולכאור' נראה דאם הוא שכיר אצלו לשמשו, וגם בכל השנה אינו אוכל וישן בביתו כ"א אצלו, רשאי גם היום לעשות כן, והוא דומיא דשומרי גנות ופרדסים וכו', עכ"ל. ויש לעיין מהו הדמיון לשומרי גנות ופרדסים, הא גבי שומרים הטעם הוא

מצטער מחמת גשמים

- א. אי בעי גשמים יורדים לתוך סוכתו ממש + ב. שיי' החכמת שלמה בענין הנ"ל +
- ג. עוד בענין הנ"ל, והלכה למעשה לענין ברכה + ד. שיי' הערוך השלחן בענין הנ"ל +
- ה. עוד בענין הנ"ל, ושי' הזרע אמת + ו. ישיבה בסוכה אחרת בשעה שירדו גשמים +
- ז. מי שמסופק בשיעור משתסרח המקפה מה עליו לעשות + ח. אמאי דוקא בסוכה אמרו חז"ל שאם ישב שם בשעה שמצטער נקרא הדיוט + ט. אם יכול לישוב בסוכה בשעה שיורדים בה גשמים + י. אם ישן ופסקו הגשמים + יא. מי שיצא מסוכתו מחמת גשמים ופסקו, אם מחוייב לחזור כשאין טרחא בדבר + יב. מי שחזר לביתו באמצע סעודתו משום שירדו גשמים, ופסקו אם מחוייב לישוב בסוכה + יג. אם באמצע לימודו פסקו הגשמים מתי מחוייב לחזור לסוכה + יד. חזר לביתו משום שירדו גשמים ופסקו הגשמים קודם שהתחיל לאכול אם מחוייב לחזור לסוכה + טו. ביאור המשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ובענין יציאה מן הסוכה + טז. מתי הוי ירידת גשמים סימן קללה + יז. ירדו גשמים וסיכך סוכתו בשלאק אם צריך לברך שנית אחר שפסקו

א. אי בעי גשמים יורדים לתוך סוכתו ממש

כשהתחיל לאכול הוא דאינו מותר לפנות אלא משתסרח המקפה, כדי שלא יראה כמבעט בסוכתו ויוצא, אבל לא התחיל להכנס בה כל שמצטער

שי' הר"ן והרימב"א

הר"ן (דף י"ג ע"א בדפי הרי"ף ד"ה מתני' כל ז' הימים) וז"ל, ונ"ל מדנקט כי האי גוונא דוקא

הרב"ל ל שנהג בוגר אלוני נסק. ית"ל

אנו כמורשים מעיקרא וכו', עכ"ל. הרי מבואר דאפי' אם עכשיו אין גשמים יורדים, ועדיין אין דבר המצער, מ"מ כיון דעלול מאוד שירדו בה גשמים ויצטרך לעלות בלילה מתוך מטתו, נחשב השכיבה כשכיבה בצער, ופטור מן הסוכה גם לפני שבאו גשמים, דלא רק מצטער מפני גשמים הנוטפים עליו פטור מהשינה בסוכה, דגם מה ששוכב בדאגה מחמת הגשמים חשיב מצטער.

אבל יש חילוק בין המאירי להריטב"א והר"ן, דהריטב"א והר"ן ס"ל דהיתר זה שייך אפי' לגבי אכילה, והמאירי ס"ל דהיתר זה שייך רק לגבי שינה ולא לגבי אכילה.

והנה ראשונים אלו ודאי מודים דכל שהתחיל לאכול בסוכה מחוייב להמתין שם עד שירדו בה גשמים ממש עד שתסרח המקפה, רק דס"ל דקודם שהתחיל לאכול אינו מחוייב ליכנס לסוכה, דאינו מחוייב לילך לסוכה כיון דמצטער בהכי, דיודע שבמקום זה עלולים גשמים לבא, ואין זה תשבו כעין תדורו, דבכיתו נמי אם יודע שבמקום שיאכל לא יוכל לגמור כל הסעודה לא יתחיל שם הסעודה, וה"ה בסוכה נאמר פטור זה, אבל אם כבר התחיל לאכול בסוכה ודאי צריך להמתין עד שירדו גשמים ממש במקום שהוא יושב, ואם לאו אינו יכול לצאת.

ולפי"ז אם הלך להסוכה ולא התחילו הגשמים לירד לכו"ע צריך לברך, דאין היתר של מצטער כיון דכבר הלך שם.

שי' הרדב"ז

אולם מצאתי שי' הראשונים דס"ל דאדרבה יותר חמור כשלא התחיל לאכול מכשהתחיל לאכול, דתלמיד הרמב"ן כתב וז"ל, אית דדייקי מדנקט הי' אוכל וירדו גשמים ולא נקט ירדו גשמים אין מטריחין אותו להמתין, אלמא יש לו להמתין אם נראה לו שיפסיקו הגשמים בקרוב וכו', עכ"ל. הרי מבואר להדיא דאם כבר התחיל לאכול בפנים אינו צריך לחזור ולילך לסוכה, אבל אם לא אכל צריך להמתין עד שיפסקו הגשמים.

וב"ב הרדב"ז (בשו"ת ח"ו סי' שני אלפים ש"כ) וז"ל, והכי דייקא ברייתא דקתני הי' אוכל בסוכה

מחמת גשמים פטור, כי היכי דשרי משום באקי וסירחא דגרגישתא, וברייתא נמי דנקט הי' אוכל בסוכה וירדו גשמים לרבותא נקטי', דאע"ג דכבר הי' אוכל והתחיל במצוה כיון שירד אין מטריחין אותו לעלות, וכ"ש אם התחיל לאכול חוץ לסוכה מחמת הגשמים ופסקו שאין מטריחין עד שיגמור סעודתו, זהו דעתו, אבל למעשה אינו סומך על סברתי אחר שאין בזה ראי' ברורה, עכ"ל. הרי דס"ל דקודם שהתחיל לאכול אינו צריך להמתין עד שירדו הגשמים בתוך סוכתו ממש, אלא זמן גשמים פטור, ואפי' אם לא ירדו גשמים לתוך סוכתו אינו מחוייב לישב בסוכה, כ"ז שיש גשמים בסוכת חבירו.

וכן מבואר מהריטב"א (דף כ"ט ע"א) שכתב וז"ל, ת"ר הי' אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות, ומינה שאם לא הי' אוכל עדיין וראה גשמים באין ושמים מתקדרין בעבים שאוכל חוץ לסוכה, ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור כל סעודתו, עכ"ל. הרי מבואר דאינו צריך להמתין כלל, והוא כשי' הר"ן.

אך המקור חיים (על שו"ע) הביא דברי הר"ן, וכתב דודאי צריך שיהא מנטף קצת בתוך הסוכה. ולפי"ז צ"ל דהר"ן חולק על הריטב"א, דהריטב"א כתב להדיא דאין צריך שירדו בה גשמים כלל, ולפי הר"ן צריך שירדו בה גשמים קצת.

והביכורי יעקב (סי' תרל"ט סק"ל) כתב דאע"פ שאין הכרח שהר"ן יסבור כהריטב"א, אבל זה פשוט שהריטב"א סובר כהר"ן. דהרי הדברים הם ק"ו, ומה אם כשעדיין לא התחיל כלל לירד גשם, סובר הריטב"א דאם רואה שהגשם עלול לירד בכל רגע מיפטר בזה מהסוכה, על אחת כמה וכמה כשכבר התחיל לירד אלא שעדיין אינו יורד בשיעור שתסרח המקפה דמיפטר מהסוכה.

שי' המאירי

במאירי (דף כ"ו ע"א) משמע דס"ל כהראשונים אלו, דכתב וז"ל, ואף אנו נוהגים להקל שלא ליתן מטות שלנו בסוכה ולשכב שם, מפני סכנת הצנה שהיא מצוי' בלילות במחוזות הללו, וכן שהם עלולים בגשמים הרבה באותו זמן, והרי

וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות, ומשמע שכבר התחיל לאכול אין מטריחין אותו,

אבל אם לא אכל כלל מטריחין אותו לעלות, כדי לאכול בסוכה וכו', עכ"ל.

ב. שיי החכמת שלמה בענין הגי'ל

שי' החכמת שלמה

הגר"ש קלוגר זצ"ל (בחכמ"ש סי' תרל"ט סעיף ה') כתב וז"ל, הנה נשאלתי בזמן שהגשמים יורדין, רק דבסוכה אחת אין גשמים יורדין לתוכה, אם לברך לישב בסוכה או לא, עכ"ל. הנה שאלתו הוא בציור שבמקום הזה הגשמים יורדים, רק בסוכה ידי' עדיין לא ירדו בה גשמים [דהסכך מעובה יותר משאר סוכות או כיו"ב] מה עליו לעשות, אם יכול לברך או לא. ותוכן השאלה הוא מהו פטור גשמים, אם צריך שירדו גשמים בתוך הסוכה כדי לפוטרו מחיוב סוכה, וכיון דלא ירדו בסוכתו הוא מחוייב בברכה, או דלמא כל דהוי זמן גשמים פטור מלישב בסוכה, ואפי' אם לא ירדו גשמים בתוך הסוכה ממש.

הגשמים נוטפין מן הסכך יש לקשור סדין, רק שלא יברך מכה ספק ברכות להקל, והיינו די' דס"ל דאסור לפרוס סדין תחת הסכך, משמע הא לאו הך ספק הי' מברך מכה דאין גשמים יורדין לסוכתו. אך אין זה ראי', די"ל דמיירי שכבר פסק הגשם, ואין גשמים יורדין משמים עוד, וא"כ הוי הזמן בחיוב סוכה, רק שלא יכול לאכול מכה דהסכך מטפף ומצטער פטור, בזה אם עשה עצה שלא יטפף חייב לברך, ולכך לא פטר המג"א רק מטעם אחר, אבל אם הגשמים יורדין מן השמים בענין דהוי זמן פטור, בזה אף למי שאין הגשמים יורדין לסוכתו פטור מלברך, דהוי זמן פטור, ואדרבא מדברי המג"א הנ"ל יהי' מוכח כדברינו, דאל"כ ק' להסוכרים (בסי' תרכ"ט) דמותו לפרוס סדין תחת הסוכה למה מבואר בש"ס ופוסקים בירדו גשמים מותר לצאת, ולמה יצא, יפרוס סדין עליו שלא ירדו הגשמים, ודוחק לומר דמיירי באין לו סדין, דלא לישתמיט הש"ס וכל הפוסקים ליתן עצה זו, ובע"כ דאין זה מועיל, ואין בזה קיום מצות סוכה, והרי הם ס"ל דאין הסדין מבטל הסכך, בע"כ מוכח דהוי זמן גשמים יורדין לא מהני מה שאליו לא יגיעו הגשמים, עכ"ל.

והשיב וז"ל, והשבתי דאין לברך, וראי' ממ"ש הפוסקים דאפי' אין מקפה לפניו נמי פטור, א"כ כיון דחכמים נתנו שיעור משתסרח המקפה משמע דזה הוי טעם הפטור, ואעפ"כ אף שאין מקפה לפניו נמי פטור, והיינו כיון דאם הי' מקפה לפניו הי' פטור, וגם כיון דלאחר יש מקפה ופטור, לכך אף הוא פטור כן, ה"נ בזה, עכ"ל. ויל"ע בראיתו, דלא דמי ציור דידן לציור שאין לו מקפה לפניו, דאפי' לשי' הסמ"ג דס"ל דכל אחד דן כאילו יש לו מקפה לפניו, ע"כ הוא רק סימן בעלמא מתי מותר לצאת, ואין הטעם בזה משום דלאדם אחר יש לו מקפה, דאפי' אם בכל העולם אין מי שאוכל עכשיו מקפה, מ"מ פטור מלישב בסוכה כיון דהוא שיעור בעלמא, ומהו הדמיון לסוכה שלא ירדו בה גשמים בכלל, וצ"ע. ועי' בפתחא זוטא (סי' תרל"ט סק"ח) מה שהקשה ע"ז.

הנה ראייתו לכאוי' אינה מוכרחת כ"כ, דהמהר"ח אור זרוע (סי' קצ"ד) ס"ל דלעולם יש להכשיר סכך המציל מן הגשמים, והק' דא"כ אמאי אינו מחוייב לסכך באופן שלא ירדו גשמים לתוך הסוכה, ותי' דהתורה התירה לעשות סוכה מפסולת גורן ויקב, ולא חייבה לעשות סוכה כמין בית להציל מן הגשמים, דסתם סכך מגורן ויקב אינו מציל מהגשמים, ע"ש. ולפי"ז לא ק' מה שהק' הגר"ש קלוגר זצ"ל אמאי אינו מחוייב לעשות סוכה כזה. קצב

וכתב עוד וז"ל, ולכאוי' יש להביא ראי' להיפוך, ממ"ש המג"א (סוף סי' תרכ"ט) דאם

קצב. עי' בכלי חמדה (פ' ואתחן סוף אות ג') מש"כ בזה.

מטעם אחר, דהר"ן והריטב"א (שהבאנו לעיל אות א') ס"ל דאפי' אם אין גשמים יורדים פטור מליכנס בסוכה, פשוט דאין לברך בשעה זו, ואפי' אי לא ס"ל כשי' ראשונים אלו, מ"מ יש לומר דאין לברך, דהרי בחלק א' (דף כ"ז ע"א) הבאנו שי' הרמב"ם דהפטור גשמים אינו משום מצטער אלא דזמן גשמים פוטר, דבזמן שירדו גשמים אין שם סוכה עלה, דהקב"ה מראה דאינו רוצה במצות שלנו, כהמשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, וא"כ אפי' אם גשמים אינם יורדים בסוכה שלו, מ"מ כיון דהוא זמן גשמים אין שם סוכה עלה ופטור מלישב שם, ואין לברך.

שי' הפתחא זוטא

הפתחא זוטא (סי' תרל"ט סק"ח) חולק על החכ"ש וז"ל, לכן לולי דמסתפינא הייתי אומר שמחוייב לברך כשאין יורד הגשם לסוכתו אף שהגשמים יורד על פני חוצה וכו', עכ"ל.

ג. עוד בענין הנ"ל, והלכה למעשה לענין ברכה

סמך על סברתו להקל, אבל התיינה לענין עצם הישיבה בסוכה, דבזה לא רצה לסמוך להקל, אבל לענין ברכת לישוב בסוכה אם יברך יהי' קולא בזה שמברך במקום דאולי פטור, וכתב שצ"ע לענין הברכה.

והגרי"ד במברגר זצ"ל בהערותיו להביכורי יעקב (סי' תרל"ט סק"ל) כתב, דלכאוי' הר"ן יחיד בדבר, ואין צריכין לחוש לזה אפי' לענין ברכה, אבל מסיים ומ"מ צ"ע קצת.

והביכורי יעקב (סקכ"ט) כתב עוד וז"ל, שאף שיורדין לסוכה, מ"מ אם אינם יורדין למקום שיושב שם, צריך לאכול בסוכה בעוד שעדיין אינם יורדים עליו ועל שלחנו, ואפשר דאפי'

וע"ש שכתב עוד וז"ל, ויש להסביר הדבר בטעמו דהרי דעת הלבוש והב"ח דבאין מטר יורד לתוכה פסול, וא"כ אף המכשירין נראה דהטעם מכח כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכיון דאפשר ליטול הסכך ויהי' המטר יורד לתוכה ואעפ"כ יהי' נשאר צלתה מרובה, וא"כ הוי ראוי לבילה ואין בילה מעכבת בו, אבל אם באמת המטר יורד מן השמים ובזה אין יכול המטר לירד ממנו"פ אין יוצא ידי סוכה, אם בתר השתא אזלינן פסולה כדעת הלבוש והב"ח, ואם כדעת המכשירין מכח דראוי לבילה, הרי כשיטול המותר ירדו גשמים ופטור מכח המטר, לכך ממנו"פ אין לברך לישוב בסוכה וכו', עכ"ל. הנה דבריו אלו מחודשים מאד, דמנא לי' לזודש דהמכשירים ס"ל דכשרה רק משום כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, הא כפשוטו ראשונים אלו ס"ל דאינה פסולה בכלל במה שהגשמים אינם יכולים לירד בה, דאין זה קביעות.

אופן אחר

ונראה שלא יברך וכמ"ש החכמת שלמה אבל

שי' המחבר

כתב המחבר (סי' תרל"ט סעיף ה') וז"ל, ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית, מאימתי מותר לפנות משירדו "לתוך" הסוכה טפות, שאם נפלו לתוך התבשיל יפסל וכו', עכ"ל. וכן הוא בלבוש, ע"ש. ומבואר דפטור גשמים הוא רק אם ירדו בתוך הסוכה ממש, ואם לאו אינו פטור, ואינו מחלק כלל בין קודם שהתחיל לילך לסוכה, או אם כבר הוא שם. נמצא דבין לענין שינה ובין לענין אכילה צריך לילך לסוכה, ואינו יכול ליכנס לביתו עד שירדו גשמים לתוך סוכתו. קצת

לענין ברכה

המהרש"ם (בדעת תורה) כתב דאמת דהר"ן לא

קצת. וכן פסקו גדולי הפוסקים, הגרי"ש אלישיב שליט"א, והגרי"ג קרליץ שליט"א. קצת. ועיי' בביכורי יעקב (סק"ל) שכתב דפשיטא לי' דיש לחוש להלכה לדברי הר"ן לענין ברכה, וצ"ב דזה סותר מה שכתב לעיל (בסקכ"ט), וצ"ע. וראיתי בשו"ת שבת הלוי (חי"ו סי' קצ"א אות ב') שהעיר בזה.

והגר"ש וואזנער שליט"א (כשכט הלוי ח"ז סי' קצ"א אות ב') כתב דאם ירדו גשמים היטב סביב הסוכה, רק בסוכתו מחמת כיסוי העב עדיין לא יורדים, ובעוד זמן מה ירדו גם בסוכה עצמו, הדבר נוטה שיכול גם לברך אם מספיק לאכול שיעור פת של סוכה. וכן הבאנו לעיל (באות ג') מהפתחא זוטא. ועי' לקמן (אות ד') מש"כ בזה הערוך השלחן.

ברכת לישוב בסוכה יכול לברך, וכן משמע במהרי"ל שכתב ואם ירדו גשמים בימי החג כללא הוא שידמה עליו סוכה כביתו, דאם גשמים כי האי ירדו עליו בביתו במקום אכילתו או כמטתו, ואז יקום ויפנה למקום אחר, אף כאן יקום מאכילתו או ממטתו עכ"ל, משמע בפ"י שהכל תלוי במקום ישיבתו או שכיבתו, עכ"ל. וכן פסק המ"ב (סקל"ג), ע"ש.

ד. ש"י הערוך השלחן בענין הנ"ל

שאמרו חז"ל חלל עליו שבת אחד כדי שיקיים שבתות הרבה לענין חולה שיש בו סכנה, הי"נ מוטב לבטל סעודה זו מסוכה כדי שיקיים אח"כ הרבה סעודות בסוכה, מיהו זה ודאי בהושענא רבא שמתחיל הגשם לירד בשעת סעודה לא יחזיר הגג, כיון שאין צריך מן התורה עוד לאכול בסוכה לא יבטל דינא דאורייתא בשביל סעודת שמיני עצרת שלא תהי' ביכלתו לאכול עי"ז, עכ"ל.

מבואר דס"ל כמו שביארנו לעיל, דהפטור בירידת גשמים הוא רק אם ירד ממש בסוכתו, שהרי כתב דנראה להורות שלא יכסו הסוכה עד שיורד גשם לתוכה, ונתקשה במנהג העולם לכסות קודם לכן.

הערוך השלחן (סי' תרל"ט סעיף כ"ב) כתב וז"ל, ודע שיש להסתפק בסוכות הבנויות שלנו שמסלקין הגג, ובעת הגשמים מחזירין אותו, ודרך להחזירו מיד כשמתחילין גשמים לירד, דאם יהי' פתוח עד שיתחילו לנטף לתוך הסוכה יתאסף בהסכך הרבה גשמים שינטפו אח"כ, ויבטלנו ממצות סוכה, אמנם אם בעת שמתחילין לאכול התחילו גשמים לירד באופן שיכולין לגמור הסעודה אף אם תהי' פתוחה, אם מותר להחזירה מיד כדי שלא יתאספו הגשמים ויבטלנו לאחר זמן, או דלמא מצוה דשעת' עדיפא, ולא יחזירנה עד אח"כ כשיגמור הסעודה כדי שיאכל בסוכה עתה, ואם אח"כ יתבטל עי"ז מסוכה הלא פטור הוא, וכן נראה להורות. אבל העולם לא נהגו כן, ואולי דכמו

ה. עוד בענין הנ"ל, ושיי הזרע אמת

רבו קיתון על פניו, ואמר לו אי אפשי בשימושך, עכ"ל.

ולכאן' חידוש גדול הוא, דאמאי יהי' אחד תלוי בחבירו, הא כבר ביארנו דלהרבה דיעות אם לא ירדו גשמים בתוך סוכתו וירדו גשמים חוץ לסוכתו מחוייב לישוב בסוכה, וי"א שאף יכול לברך עליו, ואפי' אם נחלוק עי"ז ונאמר דכ"ז שירדו גשמים במקום זה פטור מלישב בסוכה, ואפי' אם לא ירדו גשמים בסוכתו, אבל הכא מיירי אחר זמן גשמים ואמאי יפטר, והא הטעם דפטור אם יורד מים מהסכך הוא רק משום מצטער, א"כ עי"ז דנים כאו"א אם הוא מצטער או לא, והיאך כתב דאין לו פטור זה, וצע"ג.

איתא בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' צ"ג נדפס תקמ"ו) חידוש נפלא וז"ל, בשנת תקכ"ה ירדו גשמים רבים מאוד בחג הסוכות, והוצרכו לבטל מצות סוכה בכמה סעודות, חוץ מכמה בעלי בתים שהי' להם על סוכתם גגות העשויים לפותחם ולסוגרם, אשר עלה בידם שכאשר הפסיקו מעט הגשמים פתחו את הגגות והסכך הי' נגוב, וסעדו את סעודתם בסוכה ובירכו לישוב בסוכה, וקצת לומדים ערערו עליהם וגמרו אומר שכיון שהגשם הי' על הארץ וכל העולם הי' בצער מן הגשמים, גם אלו שהיתה להם תקנה עי"י הגגון פטורים הם מן הסוכה, וברכה לבטלה הם מברכים, ושמץ איסור איכא, לפי המשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו

ו. ישיבה בסוכה אחרת בשעה שירדו גשמים

השפת אמת (דף כ"ח ע"ב ד"ה שם במשנה מאימתי) מסתפק אם ירדו גשמים בסוכתו, ואין הגשמים יורדים בתוך סוכת חבירו, אם משערין בסוכה אחרת ומחויב לילך שם. וכתב דנראה להקל דבסוכה דידי' תליא מילתא. ויל"ע בזה, דבשלמא אי ס"ל דפטור משום דמצטער לילך לסוכת חבירו, מובן שפיר דפטור מלילך לסוכת חבירו, אבל השפ"א כתב טעם אחר דבסוכה דידי' תליא מילתא, ואיזה פטור הוא זה, וצ"ע.

ומצאתי סמך לדין השפ"א בספר מצות זמניות

(הל' סוכה שער שלישי) שכתב וז"ל, מי שהתחיל לאכול בסוכה והתחיל המטר לרדת בענין שאם יפול כתבשיל יפסידוהו, מותר לו לצאת מן הסוכה ולאכול חוץ לסוכה "באיזה מקום שירצה" וכו', עכ"ל. ויל"ע במה שהדגיש דיכול לילך באיזה מקום שירצה, הא סגי אם יאמר דפטור מלישב בסוכה. ואפשר דכוונתו הוא כמו שכתב השפ"א, דאפי' אם לא ירדו גשמים בתוך סוכה אחרת, מ"מ כיון שירדו גשמים בסוכתו יכול לילך לאיזה מקום שירצה, ואינו מחוייב לילך לסוכת חבירו, וצ"ב.

ז. מי שמוספק בשיעור משתסרח המקפה מה עליו לעשות

המחבר (סי' תרל"ט סעיף ה') הביא דשיעור ירידת גשמים שיוכל לצאת מהסוכה, הוא אם נפלו כ"כ גשמים שאם היו נופלים לתבשיל של פול הי' מתקלקל. והוסיף הרמ"א דאפי' אין תבשיל לפניו, דהיינו שצריך לשער באומד דעתו אם הי' תבשיל כזה לפניו והיו נופלים בו טיפות הגשם היורד כעת, אם הי' מתקלקל שרי לו לצאת מהסוכה, ומי שאינו בקי בזה השיעור, ישער אם ירדו כ"כ גשמים לבית אם הי' יוצא, יצא מסוכתו ג"כ, ע"ש. והמקור לזה הוא היראים (סי' תכ"א), וכ"כ המהרי"ל (בשו"ת סי' קנ"ז). ומבואר מזה דשיעור שהי' יוצא מביתו הוא יותר משיעור דכדי שתסרח המקפה, דאי לא מה הועיל הרמ"א בתקנתו, הלא כמו שאינו יכול לשער אם היו הטיפות מקלקלות המאכל, כמו כן לא יוכל לשער אם הי' יוצא מביתו, ומוכח מזה דשיעור שהי' יוצא מביתו ירדו בה יותר גשמים משיעור כדי שתסרח המקפה. קצ"ה

ויש לעיין באומד זה היכי דיינינן לי', דהרי הרי ספיקא דאורייתא אי מיפטר מסוכתו, דאם לא הי' התשביל מתקלקל הרי הוא חייב, ואם הי' מתקלקל הרי הוא פטור, ואיך נסמוך אאומד דעתו בזה. קצ"ה

והאשל אברהם (בוטשאטש מהדו"ת סי' תרל"ט סק"ז) כתב שלא יצא מסוכתו עד שיצא הספק מלבו, דהיינו דצריך להחמיר על עצמו. וכן פסק הגר"ח קניבסקי שליט"א (ועי' מה שכתבתי עוד בזה לעיל משו"ת מהרש"ג).

ומצאתי בסידור רבינו שלמה (שמשון מגרמייזא) שכתב וז"ל, אדם שאוכל בסוכה וירדו גשמים יכול לצאת חוץ לסוכה משתסרח המקפה שתתקלקל לו סעודתו, "וצריך להחמיר בדבר שלא לצאת מהרה" וכו', עכ"ל.

קצה. והשפ"א (דף כ"ט ע"ב ד"ה שם בגמ' מי שפך) חולק דכתב וז"ל, אכן י"ל איפכא, דלעולם גם בגשמים דמותר לפנות היא זוקא כשמצטער, ואדרבה חומרא היא בגשמים, דאע"ג דמצטער כל כמה דלא מטי לכדי שתסרח המקפה אסור לפנות וכו', עכ"ל. הרי מבואר דסי"ל דמשתסרח המקפה הוא חומרא ולא קולא. קצ"ה. ולפי מה שביארנו בחלק א' בדעת הרמב"ם דבאמת מיד כשהגשמים יורדים פטור מדאורייתא מלישב בסוכה, רק משום דיש איסור לבעוט בחסוכה אם ילך מיד נראה כבועט בחסוכה, ולפי"ז י"ל דאין זה ספק דאורייתא ויש להקל.

ח. אמאי דוקא בסוכה אמרו חז"ל שאם ישב שם בשעה שמצטער נקרא הדיוט

האדם מצטער בישיבתו בהדירה שעשה לו לישב בה בקביעות ילך ממנה לדירה שני' שהוא דירת עראי, ולכן מצטער פטור לישב בה, כיון דגם מביתו ודירתו העיקרית הי' ג"כ יוצא בצער כזה, אבל לא משום דהתורה פטרתו משום שלא יצער את גופו. ק"ח

ובשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' מ"ה) כתב בזה וז"ל, ועל הכת שרוצים לאכול בסוכה אף שיורדים טיפים הרבה, בודאי לא שפיר עבדו, כדאיתא בירושלמי בהדיא כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וכו', ואיכא ביטול שמחת יו"ט, ועוד כיון דבש"ס מדמה זאת לעבד שמוזג כוס ושופכו על פניו, ואם יחזיר למזוג בע"כ יכעוס עליו יותר, כיון שמסרב ועושה נגד רצונו וכו', עכ"ל. והמטה אפרים (כאלף למטה סי' תרכ"ה אות ק"ז) הוסיף וז"ל, ונראה שיש בזה סרך איסור משום שאינו מקיים שמחת יו"ט כראוי, ומכש"כ כשהוא דר עם ב"ב אחרים והם אוכלים בבית, אז מה שהוא אוכל בסוכה מיחזי כיוהרא יתירא וכו', עכ"ל. ועי' בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' צ"ג).

כתב הרמ"א (סי' תרל"ט סעיף ז') וז"ל, וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר, ואינן אלא הדיוטות, עכ"ל. וכן הוא בהגהות אשר"י (פ"ב סי' י"ב) בשם רבינו שמחה, וכדאמרינן בירושלמי (פ"ק דשבת ה"ב) כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט. ויש לעיין אמאי דוקא בסוכה דינא הכי, דאם הטריח עצמו לעשות המצוה מיקרי הדיוט, ולא בשאר מצוות. ק"ח והחק יעקב (סי' תע"ב סק"י) מבאר וז"ל, שמכיון שהתורה דרכי' דרכי נועם, ופטרה את המצטער מן הסוכה, אסור לו להחמיר ולצער גופו, וכ"ש ביו"ט, עכ"ל. דהיינו משום דמצטער גופו, ואסור לצער את עצמו.

אמנם יל"ע בזה, דהיכן מצינו דהתורה פטרה מצטער ממצות סוכה כדי שלא יצער את גופו משום דרכי' דרכי נועם, הלא עיקר הלימוד דמצטער פטור מן הסוכה הוא ממה דכתיב תשבו כעין תדורו (כדמבואר בסוגיא דף כ"ו ע"א), והיינו דהתורה צותה לעשות בז' ימי הסוכות דירה שתהי' מסוכך כהלכתה, וידור בה בקביעות, וכמו דאם

מ. אם יכול לישוב בסוכה בשעה שיורדים בה גשמים

ובמשניות עם פירש הגה"ק מקאמרנא וצ"ל כתב וז"ל, ושפך לו רבו לעבד ולא עבד לרבו חלילה, ונפק"מ דמותר לישוב אף שהגשמים יורדין ואין בזה הדיוט, אלא אדרבה אם הוא מרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים, מחוייב לישוב בה, דגם בבית אם הי' לו שמחה בביתו לא הי' הולך למקום אחר וכו', וכן נהגו הצדיקים והחסידים, אשרי להם ואשרי חלקם, עכ"ל.

והמהרש"ג (ח"א סי' ל"ה) ביאר מה שאנשים חשובים יושבים בסוכה אפי' כשירדו

כשו"ת הרי בשמים (מהגרא"ל הורוויץ וצ"ל נדפס תרמ"ג ח"ב סי' רי"ט) כתב וז"ל, ובמ"ש הרמ"א (בסי' תרל"ט סעיף ז') בשם הגהות מיימוניות דכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם נקרא הדיוט, מובא בברכ"י שם דמהר"א אזול"י ז"ל (זקיננו של החיד"א), פוסק באמת שיכול להחמיר על עצמו, ואפי' לברך, עכ"ל. אולם החיד"א לא הסכים עמו בזה. ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ל"א) כתב מנהגינו מאבותינו ורבותינו דור אחר דור מתלמידי הבעל שם טוב זיע"א, לישוב בסוכה בז' ימי החג גם אם גשמים יורדים ח"ו, עכ"ל.

קצו. ובאמת מלשון הגהות האשר"י משמע דמירי בכל המצוות. קצה. עיי' בפתחא זוטא (סי' תרלי"ט סק"ט).

כהצער של אכילה בסוכה בעת כזאת, וכיון דלא יופטרו מהצער ע"י שיצאו מהסוכה לאכול בבית, ממילא לא נפטרו מן הסוכה ע"י יחידת גשמים, דהוא ג"כ רק מחמת דמצטער פטור מן הסוכה, וכיון דבין כך ובין כך יהי להם צער לא נפטרו כלל, ושפיר יכולים לברך, כיון דחייבים מן הדין וכו', עכ"ל.

ובהתעוררות תשובה כתב וז"ל, נראה לי המתקדשים והמטהרים והשמחים במצות השי"ת בכל לבכם, וחביבה להם ישיבה בסוכה מכל תענוגי העוה"ז, שאם אירע להם איזה צער שינצלו מהישיבה בסוכה, זה צער שאין להם סוכה, ואדרבה זה צערם שאינם יושבים בסוכה וכו', ואינם חוששין למיחושים הקלים משום רוב הנאתם, לפי"ז גם ישיבת סוכה שמחה להם, ואין צריכין לצאת כמו שהם אינם יוצאים מביתם בשביל זה, ואדרבה חייבין בסוכה, עכ"ל.

L

בה גשמים וז"ל, משום דמצטער אינו פטור מן הסוכה אלא באופן שבאם יאכל חוץ לסוכה יהי נפטור מן הצער, אבל מי שהוא בגדר הזה שלא נפטור מן הצער באכילתו בבית חוץ לסוכה, משום דשקול אצלו הצער של האכילה חוץ לסוכה כמו הצער שהוא מצטער באכילתו בסוכה בגשמים או בהקור, א"כ הרי בין כך ובין כך הוא מצטער, ולא יפטור מן הצער באכילתו בבית, הוי כמש"כ הרמ"א דבמקום שלא יפטור מן הצער ע"י יציאתו מן הסוכה בכה"ג לא אמרינן דמצטער פטור מן הסוכה, ובסברא זו יש ליישב מנהג כמה אנשי מעשה דאוכלים בסוכה אף בזמן שיוורדים גשמים, באופן שע"פ עיקר הדין פטורים או מן הסוכה, דהגיע לכלל שיעור משתרח המקפה, ולכאור' נהי דאין עליהם איסור אם רוצים להחמיר, אך מ"מ ק' עליהם היאך יכולים לברך, הא כיון דמעיקר הדין הם פטורים הרי הוי ברכה לבטלה, וע"פ סברא הנ"ל ניחא, דאנשי מעשה הללו יש להם צער גדול באוכלם בבית בימי חג הסוכות, ושקול הוא אצלם

י. אם ישן ופסקו הגשמים

להעירו משיעלה עמוד השחר, ונחלקו הראשונים בזה.

ולדינא המחבר (סי' תרל"ט סעיף ז') כתב וז"ל, ה"י ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר, עכ"ל. הרי פסק כגירסת הגאונים וחייבים להקיצו. והרמ"א הוסיף וז"ל, ויעור משנתו, עכ"ל. ומשמע דס"ל כגירסא דידן ואין חייבין להקיצו. וכן פסק המ"ב (סקמ"ג) דאין חייבין להקיצו.

ובשו"ע הרב (סעיף כ"ו) כתב שאם הקיץ מעצמו לאחר שעלה עמוד השחר, אף שרוצה לחזור ולישן, צריך לילך לסוכה לישן שם, כיון שכבר עלה עמוד השחר. אולם באשל אברהם (בוטשאטש) כתב דזה דוקא אם הקיץ משנתו וקם על רגליו, אבל אם לא ירד ממטתו ורוצה להמשיך לישן אין חייב ללכת לסוכה, אף שכבר עלה עמוד

ישן בלילה

איתא בגמ' (דף כ"ט ע"א) ה"י ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיעור. איבעיא להו עד שיעור או עד שיאור, ת"ש עד שיאור ויעלה עמוד השחר, תרתי, אלא אימא עד שיעור ויעלה עמוד השחר, ע"כ. ולגירסא זו מבואר דאין מחייבין אותו לחזור לסוכתו עד שיהי' שני תנאים, א. שיעור ממשנתו, ב. שיהי' כבר אחר עמוד השחר, ואם לא הקיץ אפי' כבר עלה עמוד השחר, אין חייבים להקיצו, ואפי' אם הקיץ, אם עדיין לא עלה השחר אין מחייבין אותו לחזור לסוכתו.

אולם גירסת הגאונים במסקנת הגמ' היא עד שיאור משיעלה עמוד השחר, ולפי גירסא זו הכוונה הוא דלא תימא עד שיאור דהיינו עד שיאור היום ממש, רק שאם עלה עמוד השחר חשיב כבר שיאור, ושרי לישן עד שיעלה עמוד השחר, אבל לא הוזכר בגמ' הדין אם חייבים